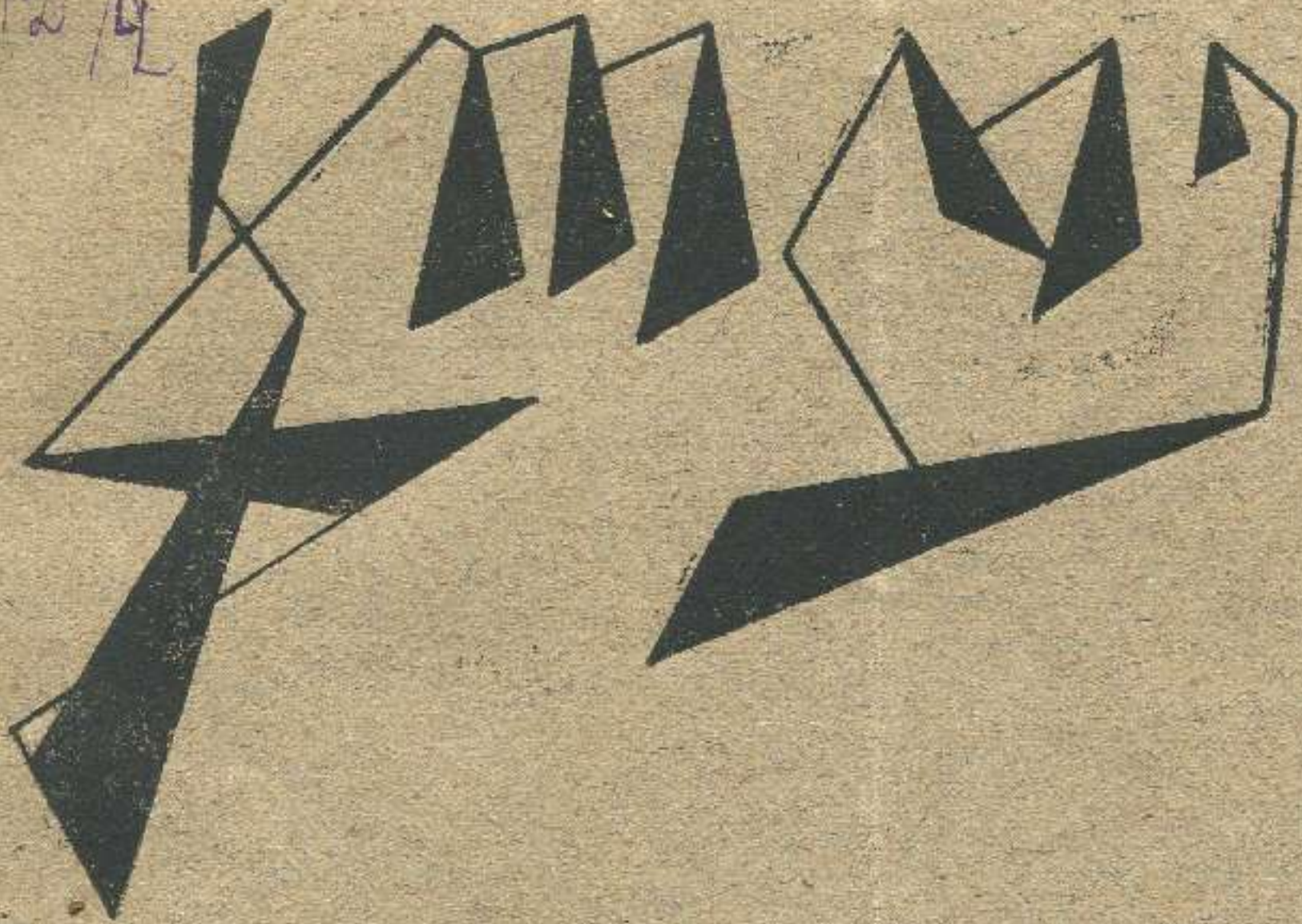

1912/9

ქვეყნის კვირეული გაზეთი

№ 12

ფასი 10 კპ.

მიიღება ხელის მოწერა ფასი 1 წლ., — 5 მან. ამა 1912 წლ. დამლევამდე — 1 მან. 50 კაპ., სოფლის მასწავლებელთ, სამკითხველოებს და უმაღლეს სასწავლებლებში მოსწავლეთ დაეთმობათ 4 მან.

უოველ კვირული საზოგადო. ეკონომ.

მიური და სალიბერატურო ჟურნალი რედაქცია ღია უოველ დღე 11-1 საათ

მისამართი: თბილისი, Габаевский пер. № 3 რედაქცია „კლდე“- დეპუსისა: თბილისი კლდე

1491

სარჩევნი წინამძღოლის არჩევანი. — ა — ისა. გ. რ. გ. და თვით „შიუდგამელი“ გ. გუაჩავა. — რ. გ. — ესი. ბინდ-ბუნდისას. — ი. სონლულაშვილისა. სოფლის სკოლები. — მროველისა. სასოფლო-მეურნეო სწავლა-განათლება ბუღვარეთში და სერბიაში. — დ. ვ — ისა. ფასი ევროპის სკოლათა ამიანობისა. წერილი Charles Richet — ისა: ჩვენა თეატრები.

წინამძღოლის არჩევანი

23-ს ქრისტიანობისთვის საგუბერნიო მარშლის არჩევანია. თბილისის გუბერნიის თავად-აზნაურობის დეპუტატთა საკრებულოს დიდ მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ჩვენს ცხოვრებაში. მისი მდიდარი ბიუჯეტი სავსებით კულტურულ და ეროვნულ საქმეს ხმარდება და სწორედ ეს გარემოებაა, რომ იზიდავს ჩვენს ყურადღებას. პრესა მოვალეა დარაჯად უდგეს ამ დაწესებულებას, რადგან სწორედ ეს დაწესებულება ჰკვებავს სხვა ჩვენ კულტურულ საზოგადოებათ. სასკოლო საზოგადოება, სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოება, დრამატიული, წერა-კითხვისა, საადგილ-მამულო კომისია, მრავალი სასწავლებელი და მრავალი სხვა კულტურული საქმე ჩვენში, დეპუტატთა საკრებულოს უხვი დახმარებით არსებობს. ამიტომ, პირადი შემად-

გენელობა დეპუტატთა საკრებულოსი მუდამ საზოგადოებისა და პრესის შეფასებით უნდა სდგებოდეს. ამ მხრივ, ვინ დაიკავებს ქრისტიანობის თვეში გუბერნიის წინამძღოლის ადგილს, ფრიად მნიშვნელოვანი საკითხია და კანდიდატთა შეფასება დროზედ უნდა მოხდეს, რომ კიდევ უხერხულ მდგომარეობაში არ ჩავცვივდეთ.

თავად-აზნაურთა წრეებში გამოურკვეველობაა. წარსულ მაისის კრებებს ისეთი შედეგი მოჰყვა, რომ არც გასაკვირველია ეს გამოურკვეველობა. ეხლა ყველასათვის ცხადია, რომ ბრძოლა წარსულ კრებებზედ ახალის კანდიდატისთვის კი არ სწარმოებდა, რომელიც უკეთესი იქნებოდა თავ. გ. ბაგრატიონზედ, არამედ მხოლოდ თავ. ბაგრატიონის წინააღმდეგ და, როდესაც ეგრედწოდებულმა „ოპოზიციამ“ ეს ბრძოლა თავად ბაგრატიონის გადადგომით დააგვირგვინა, ჩვენ მაინც უწინამძღოლოდ დავრჩით. ოპოზიცია გამოცხადდა წარსულ კრებებზედ უთავოდ — უკანდიდატოდ და, როდესაც გამარჯვებულს სურდა საზოგადოებისათვის თავი დაეკრა — იგი უთავოდ აღმოჩნდა. ეს იყო სასაცილო მდგომარეობა, რომელმაც შეიწირა მსხვერპლად თავ. სუმბათაშვილი.

წარსულ კრებებზედ თავად-აზნაურთა

ვნებანი ისე აენთენ, რომ დავიწყებულ იქმნა გონიერება და ეს ვნებანი დაცხრნენ მხოლოდ მაშინ, როცა გააშავეს თავ. ბაგრატიონი. საჭიროდ ვრაცხთ გამოვაცხადოთ, რომ ასეთი მსხვერპლი სრულიადაც არ იყო საჭირო. უანგარო და თავდადებული მოღვაწეობა თავ. ბაგრატიონისა ღირსი იყო ახალის ნდობისა და, თუ ჩვენ ეს ვერ გამოვიჩინეთ, ეს უპირველესად ყოვლისა ამტკიცებს იმას, რომ ჩვენ ჯერ კიდევ ვერ შეგვითვისებია დაფასება ღირსეულისა.

მოგონება ამ ჟამად ზემო თქმულისა უადგილო არ არის. თავ. ბაგრატიონის მოღვაწეობა ეხლა წარსულს ეკუთვნის და თუ ვიგონებთ მას, იმიტომ, რომ მის წარსულ ღვაწლთან გავიხსენოთ ჩვენი წარსული შეცდომებიც.

თავად-ახნაურული წრეები კრიზისს განიცდიან. აღსანიშნავია უპირველესად ყოვლისა, რომ „ობოზიცია“ ჩაიშალა. მეორედ დღესვე ნათელი გახდა იმ წევრთათვის, რომლებიც მექანიკურად მიეწებნენ „ობოზიციას“, რომ მათი ადგილი იქ არ იყო. აღსანიშნავია აგრედვე ისიც, რომ „ობოზიციას“ ეხლაც არა ჰყავს კანდიდატი და იძულებულია ჩვენ განაპირა „მღვიმეებში“ სძებნოს იგი. ყველა ეს იმის მაჩვენებელია, რომ ქრისტიანობისთვის კრებებზედ იგი ისევ უკანდიდატოდ მოვა.

სდუმს აგრედვე მეორე ჯგუფიც. იმიტომ კი არა, რომ მას არა ჰყავს ახალი კანდიდატი. მისი მდგომარეობა ტრაგიკულია იმით, რომ იძულებულია ხელი აიღოს თავის საუკეთესო კანდიდატზედ—თავ. ბაგრატიონზედ, რადგან ეს უკანასკნელი გადაჭრით უარს ამბობს ამაზედ.

ასეთია მდგომარეობა დასაწყობად ეს მდგომარეობა გვაიძულებს გამოვსთქვათ ჩვენი პირადი მოსაზრება. ჩვენ არც მონანიებას უქადაგებთ ვისმე, არც იმ მოსაზრებიდან გამოვდივართ, რომ ისევ ძველი კერპი აღვმართოთ ბეჭობზედ. მხოლოდ ერთი მიუდგომლობა გვაიძულებს ვსთქვათ, რომ თავ. ბაგრატიონი ეხლაც კი ისევ ერთად ერთი ღირსეული კანდიდატია წინამძღოლის ადგილზედ. ამის პირველი დამამტკიცებელი საბუთი ის არის, რომ თვით „ობოზიციაც“ კი ვერ შეჩერებულა ვიზედმე და თითი, რომელმაც უნდა გვიჩვენოს სასურველი კანდიდატი, უშედეგოთ დაყიალობს ჩვენს საზოგადოებრივ წყვდიადში. არ შეიძლება დიდხანს დავრჩეთ ასეთ პოზაში; პოზა გაშვერილის თითისა საშიში პოზაა და თუ დიდხანს დარჩა იგი, შეიძლება გაქვავდეს კიდევ.

სულ სხვა საკითხია, დათანხმდება თუ არა თავადი ბაგრატიონი. მაგრამ პრინციპიალურ ხასიათის საკითხთა გადაწყვეტაში, იმდენად თანხმობას არა აქვს მნიშვნელობა, რამდენიც თვით გადაწყვეტას. დეე, საზოგადოებამ სთქვას ვინა სურს მას თავ.-აზნ. წინამძღოლად, ამით ის მოიხდის თავის ვალს. და თუნდაც მისგან ნაჩვენებმა კანდიდატმა უარი განაცხადოს მის სურვილზედ, ამაში ბრალი საზოგადოებას აღარ დაედება.

ა ი.

კახეთის რკინის გზა და თვით „მიუდგომელი“ ბატონი გ. გვაზავა

ყველაზედ ადვილი საქმეა, როცა ადამიანი მოპიდაპირეს დებულებას გვერდს უხვევს, თითონ მოიგონებს რასმე და მოგონებულის წინააღმდეგ მსჯელობს.

მაგრამ ასეთი კამათი თუ ადვილია ერთის მხრით, მეორე მხრით უმგვანოა.

ბატ. გვაზავა აშენებს თავის „გზას“ („ზაკ. რეჩ“, № 269 და 271) იმ ყალბ დებულებასზედ, ვი-

თომც ადგილობრივი პრესა ეწინააღმდეგებოდეს „კახ. რკ. გზის გაფართოვებას ბაქომდის“.

არ ვიცვი, სად ამოიკითხა ესეთი სიცრუე, რადგან ვერ დავიჯერებ, რომ ბატ. გვაზავამ კითხვა არ იცის და ვერ გაურჩევია გაერთიანება, ორი გზის ცალკე ყოფნისაგან.

ადგილობრივ პრესაში კი („კლდე“, „ზაკავკაზიე“, „სახალხო გაზეთი“ და სხ.) არც ერთი სიტ-

ყვა არ დაძრულა სიღნაღ-ბაქოს რკ. გზ. გაყვანის წინააღმდეგ. პირ-იქით, ჩვენ ვამბობდით, რომ სიღ-ბაქოს გზა კახეთისას მოუტანს შემოსავალს. და რომ არც თავად-აზნაურობაა იმ გზის წინააღმდეგი, ამის თავდებია ის, რომ თვითონ თავად-აზნ. ჰქონდა ფიქრად ს.-ბ. გზის გაყვანა შემდეგში.

ძირითადი ჩვენი დებულება ის იყო, რომ თავ.-აზნ. და ეროვნული ინტერესებისათვის ხელსაყრელი არ არის **გაერთიანება**, რადგან ეს სპობს ჩვენს პატრონობას კახ. რკ. გზაზედ. აქედან ცხადია. იმ ნიადაგის სიყალბე, რომელზედაც აშენებს ბატ. გვაზავა თავის კამათს. მაგრამ ყალბი მდგომარეობიდან სოფისტიკა ფონს ვერ გაგიყვანთ. აბა უყურეთ, იურისტი იურიდიულ თვალსაზრისით უახლოვდება საკითხს და ამბობს იმ ხელშეკრულობის ნაკლზედ, რომელიც ბაგრატიონმა დასდო რუ. სეთ-აზნის ბანკთან; და ამ ნაკლიდან გამოჰყავს ბანკის „უფლება“ კახ. რკ. გზის გაფართოებაზედ.

ვსაქვით, მართლაც იურიდიულად კარგად არ არის შემუშავებული ის ხელშეკრულობა, განა ეს ნებას აძლევს ვისმე ისარგებლოს ამით? განა ყოველი პატიოსანი ვეჭილის მოვალეობა არ არის დაიცვას ის მხარე, რომელიც იურიდიული ხრიკების მსხვერპლად ხდება? განა მე რომ კარი ღია დამრჩეს, — ეს ქურდს ნებას აძლევს შემოვიდეს და გამცარცვოს? ვსაქვით ასეთი კარი ღია დარჩა, განა ამით უნდა ისარგებლოს „მეგობარმა“ და გამიყიდოს სახლი? თუმანიშვილი კი ასეთი „მეგობარი“ აღმოჩნდა. მან მიჰყიდა თავისი კონცესია სწორედ იმავე ბანკებს, რომელნიც დაინტერესებულნი არიან კახ. რკ. გზის ჩაყლაპვით. და ბატონი გვაზავა არამთუ ამართლებს, ვეჭილობას უწევს და უხარბიან ხელშეკრულობის სისუსტე. მაგრამ არც ისე კარლია არის იურიდიულის მზრით, აღნიშნული ხელშეკრულობა. ყოველი ხელშეკრულობა, რომელიც შეეხება ორს იურიდიულ პირს, ჰგულისხმობს იმ უფლებათა ზომას, რომელიც მათ ეკუთვნის. არ შეიძლება მე კაცს პატიობა მივცე, ესა და ეს უფლება შენი იყოს, თუ იგი უფლება ჩემი არ არის. „კახეთის რკინის გზის საზოგადოების“ წესდება კი მკაფიოდ ამბობს: 1) კახ. რკ. გზა გადის **ნავთლულიდან თელავამდე**. და 2) „საერთო სიგრძე კახეთის რკ. გზისა არის 174 ვერსამდე. საბოლოო პროექტის შედგენის დროს და აგრეთვე თვით **შენების** დროს, საზოგადოებას შეუძლიან შეცვლა გზის სიგრძისა, საზოგადოების მინისტრის ნებართვით, მაგრამ იმ პირობით, რომ ეს გაფართოება არ აღემატებოდეს

30/0-ს საერთო სიგრძისას... და რომ ეს შეცვლა არ გამოიწვევდეს **საამშენებლო თანხის გადიდებას**“. ბატონო იურისტო, განა აქედან ცხადი არ არის, რომ წესდების შეცვლა იმ-გვარად რომ **გაგრძელება** ოთხჯერ მეტი იყვეს თითქმის (426 და 174), ძირითად გზაზედ, — ყოვლად უკანონოა? რომ იგი მთლად ყირამალა აყენებს კ. რ. გ. ს. უფლებას და თქვენი იურიდიული ხრიკები იმის შესახებ, რომ მეოთხე მუხლი ხელშეკრულობისა ნებას აძლევს ბანკს, გარდა 39—43 წწ, წესდების სხვა პარაგრაფების შეცვლისაო — მტკნარი სიყალბის დაცვა არ არის? და თუ § 8 ხელშეკრულობისა (?) ნებას აძლევს ახალი აქციების გამოშვებისა, ეს განა არ განისაზღვრება იმავე წესდების მეორე მუხლით, საცა ნათქვამია, რომ „**გადიდება** საამშენებლო თანხისა აკრძალულია“?

ასე რომ, თავ.-აზნაურობისათვის საჭიროც არ იყო წესდების ყოველი მუხლისათვის ცალკე პირობა დაედო, რადგან საფრთხეც არ მოელოდა თვით წესდების ძალით, და თუ ბანკები სარგებლობენ იურიდიულ ხრიკებით და ყირაზედ აყენებენ არა მარტო წესდების აზრს, არამედ მთელი „კახ. რკ. გზ. საზოგადოების“ დანიშნულებას, — ამის გამართლება მარტო გვაზავასთანა გაოსტატებულ ადვოკატებს შეუძლიანთ. ამისთვინ გვაზავა რყვნის თვით მუხლის აზრსაც და ამბობს, ვითომ ახალი აქციების გამოშვება ნება დართულია გზის გაფართოებისათვის, მაშინ როდესაც ეს ჰგულისხმობდა მხოლოდ იმ შემთხვევას, როცა საამშენებლო თანხა არ ეყოფოდა **განსაზღვრულ გზის სიგრძეს** ნავთლულიდან თელავამდე. და აი ამასთანა „უმწიკვლო“ დებულებიდან გვაზავას გამოჰყავს დასკვნა: „თავ.-აზნ. არა აქვს უფლება წინააღმდეგობა გაუწიოს გზის გაფართოებას“.

ძალიან შესაძლებელია, რომ გაიძვერა ადვოკატებმა გვაზავაზედ ხელოვნურად დაამტკიცონ ამ უფლების დაკარგვა თავ.-აზნაურობისაგან, მაგრამ საკითხი განა ამაშია?

თავი და თავი ის არის, თუ რა არის **დღეს სასურველი**, და როცა ბატ. იურისტი იცავს ბანკების უფლებას, წინააღმდეგ თავ.-აზნ., რაიმე საზოგადო მოსაზრებით მაინც უნდა ხელმძღვანელობდეს და რა მოჰყავს ასეთი ბატ. გვაზავას? 1) თავ.-აზნ. პატრონობა კახ. რკ. გზაზედ საზარალოა თვით თ.-აზნ., რადგან კახ. რკ. გზა შემოსავლიანი არ იქნებოა. 2) ჩვენი მხარისათვის სჯობია გაერთიანება ს.-ბ. გზასთან, რადგან ეს შეამცირებს ტა-

რიფს. ვსთქვათ კახ. რკ. გზა შემოსავლიანი არ იქნება; გვაზავას ტყუილად ჰგონია, რომ ეს გზა მხოლოდ კომერციული მოსაზრებით დაიწყო თავ-
აზნ. და საზოგადოების სიმპატიაც ამით დაიმსახურა.
კახ. რკ. გზის არსებობა თავის თავად დიდი განძია, და როცა იგი ჩვენ ხელში იქნებოდა, მაშინ ერთი ათად უდიდესი. მაგრამ თუ გვაზავას ჰგონია, რომ კახ. რკ. გზა უსიღნაღ-ბაქოს გზით შემოსავლიანი არ იქნება, ვინ არის დამშლელი სიღ-ბაქოს გზის ცალკე გაყვანისა? პირიპით, ჩვენ მოხარულნი-
ცა ვართ და საკითხი ის არის, თუ **გაერთიანება** რა შემოსავალს შეგვმატებს? ამაზედ კი ბატონი გვაზავა არაფერს ამბობს და ვერც იტყვის.

მეორე მხრით, ყველასთვის ცხადია, რომ ტარიფი შემცირდება სიღნაღ-ბაქოს გზის გაყვანით, იქნება იგი მიწებებული კახეთის გზასთან, თუ ცალკე იქნება, და ამ მხრივ არავითარი საფრთხე არ მოვლის ჩვენს მხარეს.

აი ამ დროს გადმომდგარა გვაზავა და ცინიკურად ამბობს: „მარტო სურვილი ჰქვარისი არ არის, საჭიროა შეძლებაც“. საზოგადო მოღვაწისათვის ეს ფრიალ უცნაური სიტყვებია: კაცმა სურვილიც დაიხშოს, თუ შეძლება არა აქვს? (მერე რუსეთის სახელმწიფოში). მაგრამ თავად-აზნაურობას, სურვილს გარდა შეძლებაცა აქვს და ექნებოდა მეტი, რომ გვაზავასთანა და თუმანიშვილისთანები არა ჰყავდეს, რომელნიც არ ერიდებიან არავითარ სიცრუეს და სიმრუდეს, რომ თავისი კერძო საქმე გაიყვანონ. აი მაგალითად, როგორ უხვევს თვალებს საზოგადოებას ბატ. გვაზავა და მოჰყავს „კომპეტენტური“ აზრი იმ ბანკისა, რომელიც დაინტერესებულია მარტო იმით, რომ აქციების ფასმა აიწიოს და თუნდა ორთავ გზა ერთ დღეს დაიდუბოს ამის შემდეგ, - მისთვის სულ ერთია. მაგრამ ეს დამოწმება მელასაგან თავის კუდის მოწმად მოყვანისა ჰგავს და კარგად ახასიათებს თვით ბატ. გვაზავას, რომელსაც ალბად ისეთივე ინტერესები ალაპარაკებენ, როგორც სავაჭრო-სამრეწველო ბანკს. რომ თავისი გაიყვანოს, გვაზავა არ ერიდება არა მარტო დამახინჯებას წესდების ზოგიერთი მუხლისას, იგი პირდაპირ სცრუობს კიდევ: „თვით წესდების ძალით, ყველა მთავარი მოსამსახურე თხოულობს ან დანიშვნას, ან დამტკიცებას საგზაო მინისტრისაგან.“
ჯერ ერთი დანიშვნასა და დამტკიცებას შუა ისეთი განსხვავებაა, რომ სწორედ იურისტს არ ეკადრება მათი შერევა და, მეორეც დანიშვნაზედ წესდებაში არაფერი არ არის ნათქვამი. პირიქით,

სააქციონერო საზოგადო კრებას უფლება აქვს **ამოიჩიოს** დირექტორები, გამგეობა, რომელიც თავის მხრით ნიშნავს ყველა მოსამსახურეს. ესეც არ იყვეს, განა როცა **დამტკიცებას** აქვს საჭირო, იქ საზოგადოება თავისუფალი არ არის არჩევანში? აბა გაიხსენეთ ბანკები, სკოლები და სხ. ბატ. გვაზავა? ვინ იურისტი და ვინ ასეთი შერევა ცნებათა?

„მიღება დაბალ მოსამსახურეებისა კი, დამოკიდებულია ადგილობრივ პარობებისაგან; ცოდნა-მომზადებისაგან და ჯამაგირის რაოდენობისაგანაო“ — განაგრძობს გვაზავა. ეს განა ბავშური ლაპარაკი არ არის? სირცხვილი არ არის ასეთი სისულელეების თქმა? განა ადგილობრივ პარობებს ჩვენ უკეთ არ ვიცნობთ, ვიდრე სხვა ვინმე? დარწმუნებული ვარ, თვით გვაზავაც კი უკეთ იცნობს, ვიდრე საგზაო მინისტრი. „ცოდნა-მომზადება“? მერე სად იყო ლაპარაკი იმაზედ, რომ უფიცნი და ჩერჩეტები მიელოთ რკ. გზაზედ? აბა ეს რაღა სათქმელია, სირცხვილი არ არის? იქნება თვით გვაზავასთვისაც ჩაებარებინათ ეს არჩევანი და, დარწმუნებულნი ვართ, რომ... ეჰ არა ღირს. და, წარმოდგინეთ, მოსამსახურეთა **მიღება** დამოკიდებულია ჯამაგირის რაოდენობისაგანაც კი. იქნება გვაზავას უნდა ეთქვა, რომ **ღირსება** მუშისა დამოკიდებულია ჯამაგირის რაოდენობისაგან, მაგრამ მაშინ რა საჭიროა აქაც შერევა ცნებათა? და მთელ ამ უაზრო ტირადას გვაზავა ათავებს ასეთის ლოლიკურის დასკვნით: „საზოგადოთ, სინეკურები (ე. ი. უსაქმური და ამასთანავე ფასიანი ადგილები) არ არის და არც შეიძლება იყვეს იმისთანა დაწესებულებაში (предприятіе), საცა თვით მთავრობა იღებს თავის თავზედ ერთგვარ მოვალეობას“. რასაკვირველია, კარგია და მეტად ლოიალურიც, როცა ამისთანა წარმოდგენა გაქვს მთავრობაზედ, რომელსაც, საუბედუროდ, ათასობითა აქვს სინეკურები ყველა „დაწესებულებაში, - საცა იგი იღებს ერთგვარ მოვალეობას თავის თავზედ“, მაგრამ აქ რა მოსატანია ესა? ან იქნება თავის ლოიალიზმში იქამდი მიდის ბატ. გვაზავა, რომ სხვა რეაქციონერებთან ერთად ფიქრობს, რომ ქართველებს არ შეუძლიანთ მუშაობა და მარტო სინეკურებს ეძებენ? ბატ. გვაზავა განა ეს საკადრისია?

„ყველა თანახმაა, განაგრძობს გვაზავა, გარდა იქნებ აწინდელ შემადგენელობისა დებუტატთა და მარშლებისა, რომ **გაფართოება** (აბა უყურეთ, როგორ უშნოდ ყველგან სჩხირავს სიტყვას **გაფარ-**

თოვებას იქ, სადაც ლაპარაკია **გაერთიანებაზედ**) აუცილებლად საჭიროა კახ. რკ. გზისათვის“. არც „წინდელი შემადგენელობა დებუტატთა და მარშლებისა“ წინააღმდეგი ამ გაფართოვებისა (წინააღმდეგია მარტო შეერთებისა) და გინდაც ყოფილიყო წინააღმდეგი, — საზოგადოება და პრესა ხომ თავ.-აზნაურობა არ არის. და თუ ამისთანა ცნებათა არეგ-დარევაში გვაზავა „ხელავს, საიდან უბერავს ქარი“, ეს „ქარი“ მისი საკუთარი თავიდგან არის... გამოგონებული.

მთავრობა და კახ. რკ. გზ. საზოგადოება **თანხმანი** არიან, რომ სილ. ბაქოს გზის გაუყვანლობით, კახ. რკ. გზა გაილევა-მოკვდება“. ესეც სიცრუეა. არსად ეს არავის არ უთქვამს: მთავრობამ ნება დართო კახეთის რკინის გზა **მაშინ**, როცა სილ. ბაქოს გზის პროექტიც არსადა ყოფილა; მაშასადა მე **მთავრობა** ამას არა ფიქრობდა, და არ მისცემდა თავის გარანტიას სამკვდროდ გადადებულ გზას. მეორე პირი ამ **თანხმობასა**, კ. რ. გ. საზოგადოება, რასაკვირველია ასეთი აზრისაა, რადგან კ. რ. გზის საზოგადოება **ეხლა**, ვიდრე გზა შენდება, ფაქტიურად ბანკია. მაშ რა მნიშვნელობა აქვს, ან რა საბუთად მოსაყვანია აზრი იმ ბანკისა, რომელიც ძირს გვითხრის და გზას ხელიდგან გვაკლის? ასეთი საბუთებით და მოწმობით სახელმწიფო სასამართლოს წინაშეც ვერ გამოვა, არამცთუ საზოგადოების სამსჯავროში, ბატ. ვეჭილი, რადგან იურიდიულად ამისთანა მოწმეს ჰქვიათ გაწბილებული მოწმე (опороченный), რაკი იგი დაინტერესებულია. ჩვენ ბანკს ვებრძვით და თქვენ კი ის მოწმედ მოგყავთ, ბატ. გვაზავა?

მაგრამ, დავეთანხმეთ გვაზავას, რომ კ. რ. გზა შემოსავლიანი არ არის, თუ ს.-ბ. გზაც არ იქნება. ხომ ს.-ბ. გზის ცალკე გაყვანაც ასწევს კ. რ. გ. შემოსავლიანობას? წარმოვიდგინოთ ისეთი უკიდურესი მდგომარეობაც, რომ ს.-ბ. გზა, ცალკე არსებული, მაინც არ გარდაჰქმნის კ. რ. გზას შემოსავლიან გზად.

რა დაუშლიდა მთავრობას, თავ.-აზნაურობას, კახ. რკ. გზის საზოგ. და ჩვენ საზოგადოებას, აი სწორედ **მაშინ** ეფიქრა შეერთებაზედ, როცა ყველანი ცხადათ დაინახავდნენ, რომ კ. რ. გ. მართლაც შემოუსავლიანია?

ჩვენ ჩვენსას უნდა ვეცადნეთ, დამოუკიდებელნი გავხდეთ, და როცა გვაზავასთანა ყვავების ჩხვილი გამართლდება, — განა მაშინ ძნელია შეერთება, განა მაშინ არ შეგვეძლება უხვირო პატრონე-

ბის მაგიერ შემოსავლიან აქციების ხელში მჭერელად გადავიქცეთ?

მაგრამ გვაზავამ სხვებზე ცუდათ არ იცის, რომ კახეთის გზა თავის თავადაც შემოსავლიანია, მაგრამ რა ქნას რომ, გინდა თუ არა, უნდა დაიცვას თავისი პატრონი და ამისათვის არ ერიდება გადარევას ერთმანეთში იმისთანა ცნებათა, როგორც გაერთიანება და ორგზის ცალცალკე ყოფნა, გაფართოვება და გადაყლაპვა, თავ.-აზნ. და ადგილობრივი პრესა. მაგრამ ამისთანა აბრუნდებით შორს ვერ წახვალთ. და თქვენი მასხარად აგდება დ. ჩოლოყაშვილისა, რომელიც ვითომ „მორალურის“ მოსაზრებით მიდის პეტერბურგში, ამტკიცებს მართლაც ჩვენი საზოგადოების დემორალიზაციას. მაგრამ ეგებ ის, რაც „უმორალო იურისტს“ სიცილადა არ ჰყოფნის, იმ ძალად გადაიქცეს, რომელიც დაიხსნის შეცდომით და თქვენისთანების იურიდიული ხრიკებით გამარჯვებულებისაგან — ეროვნულ საქმეს. მით უფრო რომ, მარტო მორალი კი არა, არამედ ლოლიკაც, წესდებაც და მართლაც მთელი საზოგადოების სიმპატია ბაგრატიონისა და ჩოლოყაშვილის მხარეზე იქნება, რომელთაც შეჰქმნეს და ღირსეულად უძღვებოდნენ ამ საქმეს. დეე, მომავალმა დააფასოს ყველას გულწრფელი მოქმედება და საქციელი თქვენისთანა ხალხისა, რომელნიც ფეხებში ეჩხირებით, დახმარების მაგიერ. და თუ გვაზავა თამამად აცხადებს, რომ ჩვენი აზრი, საზოგადოების აზრი არ არის, არამედ თავ.-აზნაურობისაო, წაიკითხოს №№ 760 და 761 „სახალხო გაზეთისა“, ამ თავად-აზნ. დაუძინებელ მტრისა, წაიკითხოს წერილი „ОНЪ ЖЕ“-სი იმავე „ზაკ. რეჩისა“, საცა თითონა სწერს, და დარწმუნდეს, თუ საით იხრება საზოგადოების მსჯავრის სასწორი. „საზოგადოებრივი აზრი“ საბედნიეროდ, ჯერ არ შემცირებულა და არ დაქნინებულა მარტოოდენ გვაზავას აზრამდე.

და როცა ბატ. გვაზავა ასეთ დიდმნივნელოვან საკითხს ხსნის, როგორც ბრძოლას პიროვნებათა შორის, სხვა არა გვეთქმის რა, გარდა ერთისა: სიცხვილია, სირცხვილი! გვეძლევა დიდი საქმე, უნდა დაიცვათ საზოგადოებრივი და ეროვნული ინტერესები, გამოექომაგოთ ჩვენს ნამდვილს ინტერესებს და თქვენ კი... ბოროტად გამოსდგომინართ კინკლაობას, რომ ამით მიაფუჩეჩოთ ნამდვილი ზრახვანი საზოგადოებისა და თქვენი; ეს განა ეკადრება თქვენისთანა „მიუდგომელ“ მოღვაწეს? მაგრამ „მდგომარეობა გაძალებთ“, განა?

არ ახალია, ძველია: სუსტნი ვართ, სუსტნი

ანგარების წინაშე... და გვახავაც ისე მოიქცა, როგორც მოანგარიშე და არა წრფელი ქართველი საზოგადო მოღვაწე.

რ. ვ.

ბინდ-გუნდისას

(რეიმონტიდან)

იწვა „შეგარდენი“ და კვდებოდა.

ბევრმა, ბევრმა დღემ გაიარა მას აქეთ, რაც დაგარდა და გადაგდეს უგარგასი მძვინვარებით.

კეთილმა ხალხმა არა ბრძანა, ბოლო მოუდეს შეგარდენსა, თუშცა მშვენიერი ტყავი ჰქონდა.

კეთილმა ხალხმა ნება მისცა ნელ-ნელა მამკვდარი-ეო, მარტო, დაიწვებული.

კეთილი ხალხი ეხლა მხოლოდ მუკლუგუნითლა აჯილდღაყებდა შეგარდენს და ისიც ხანდიიხან: აგონებდა, დროა მოკვდეს, მეტად მძიმე მძიმედ ირჯებო.

ადარავის ეპრიანებოდა „შეგარდენი“, ადარავის.

ხანდისხან მონადირე ძაღლები აუ დახედავდნენ ხალხს, რომლებთანაც ერთად დაფრინავდა ხადირის დევნაში.

მაგრამ რა, ძაღლებს სული აქეთ გაწეწკებული, ადამიანებ შორის ტრიალით. გაიგონებდნენ აუ არა ზატ-რანების ხმას, მაშინვე მორდებოდნენ შეგარდენს. მარტო ბებერი, ბრმა შეძებარი ძაღლი „თათუნა“-და რჩებოდა შეგარდენთან უკვლავზე დიდხანს და ისიც თვლემში ატარებდა დროს დარის ქვეშა. თათუნა მოწეწეწილბას გრძობდა თავის ძველ ამხანაგთან; ეშინოდა ბებერი ცხენის ცრემლმორეულ და სევდიან სახეს დიდრანი თვალებისა, რომლებიც შველას იხვეწებოდნენ.

ფოველთვის მარტო იყო შეგარდენი, უოკვლავის.

ეს კი იყო, ხან სიციხით გაბრუებული, მხიარული, წკრიალა მოვარდისფერი თქრას დღეები მანდილდნენ სანახავად და უფოკვდნენ თბილი სხივოსანი უნით, დაწეულულებულ გვერდსა, ხან—რუხი დარდანი დღეები, რომლებსაც მწვანე ჰარის-სახეზე წურწურიან ხამოსდიოდან წვიმის ხაკადები, ხან—სისტიკი დღეები, რომლებსაც ცივი ტანჯული თავეები ქარიშხლითა და დრუბლებითა ჰქონდათ მობურული. დადობებული, გულნატკეპნი დღეები ტირილით ავსებდნენ თავლასა, თვითეული მათგანი დიდხანს, დიდხანს აცქერდებოდა უძღურ ცხენს თვალეებში და შერე, თითქოს წუხილით, მორდებოდა წენარად.

შეგარდენს მხოლოდ დაშეების ეშინოდა.

ეშინოდა ზატარა, მაგრამ ხელის შემხუთავ, ერუნ-

ტულ მომგვრულ თიბათუის დაშეებისა, რომლებიც სახსე იყო ამაღლებულ სიღრმელაუბითა და სანახელებითა.

ამისთანა დაშეებში შეგარდენმა იცოდა, რომ კვდებოდა, და ირეოდა შიშისაგან, სწეწკებულ თათუნა, ანგრეგ-და წიხლებით კვდების და დამობნა წასვლას, გაქცევასა...

ერთხელ, როცა მზემ იწეო ჩასვლა, წამოიჭრა თეხზე, დაატყერდა ზოლებს სიხითღისს, რომელიც იბნეოდა კვდების საჭერეტიბიდან, მართო საცოდავად ხვიხვიხი...

ზასუხიტ არავის გაუცია ამ მძიმე და მძინარს სიხუმით შორეულ სიციხიან დღეში.

კარშემო მერცხლები დასრიალებდნენ, ჭიკტიკებდნენ ბუდეში, კვიდებოდნენ კვდებს, ან კიდევ, ფრთიანი ისრებივით, აზობდნენ თქრას გუნდებს ბუხებისას, რომლებსაც ბზუილი გაჰქონდათ შექმნიენ ზოლებში.

შორეულ სითიბებში კიდევ ისმოდა ნაწეწკებ-ნაწეწკეტი, გულის დაშდაგველი, ბასრი ყდრიალი ტვლებისა.

მინდვრებიდან, ზღვა ყანებიდან, უკავილებიდან, მიდი-მოდოდა მზით გაბრუებული ათასი ხმა—მრიალი, ხაში-ხუმი, ხურხული.

მხოლოდ აქ, შეგარდენთან, დამეარებულაიყო უზომო, სანახელი სიხუმე.

ცხენი აკანკალდა. შემოისმა რაღაც ერე, შორეული ხურხული, რომელიც უფრო და უფრო ახლოვდებოდა და სანახლად გრიალებდა ცარიელ თაფლადში...

შავი, საზიზღარო შიში ჩაუჭრა გულში შეგარდენს, აწევიტა ჯატვი და გაუარდა ეზოში.

მზემ თვალეები აუჭრულა და მწარე ტკივილმა დაუწეო მიგნეულაბის წიწკენა. შეგარდენმა საჰქინდრა თავი. დიდხანს იდგა ასე, ვერაფერსა გრძობდა. მაგრამ აი გამოირკვა, ცოტა-ცოტად მასში იწეო გადვიძება მოგონებამ, მინდარ-ველების და ტეეების რაღაც გამოურკვეველმა სახემ. გულში გაქცევიხა, სივრცისა და სიციხნელის წურვილი ადქრა.

გატანებულმა აი ერე აფლოთი, იწეო ძებნა გასასვლელ კარისა.

ერთხელ შემოურა მთლიანად თხეუთხს ეზოს, რომელიც სანახრივ შემოთარგვული იყო შენობებითა, გასავალი ვერსადა ხახა. მეორედ შემოურა ვერც მანხანხა, შემოურა შესამედ, შეოთხედ... და ბოლოს როგორც იყო მიაწედა ერთ ტურემულს, რომლის იქით ბატანის სახლი მოსჩანდა.

წენარად, საცოდავად და თხოვინის კილოთი დაიხვიხვიხა ცხენმა.

ძლივსდა იმაგრებდა თეხსა, ფოველი მოძრობა აუწერელ ტანჯვასს ჭეჭრიდა და გაღიზიანებულ წელეულიდან სისხლის ხაკადები გადმოხდიოდა.

შევარდენმა ისევ გასვალს დაუწყო ძებნა: სდებდა თავს ტერუშულზე და ხასისხლანებულ თვალებით უცქერდა ბატონის სახლს.

შხალად ერთად ერთი სიტყვა, ერთად ერთი ადამიანური ადერისი კი გაეკონა და შერე დაწვებოდა და მოკვდებოდა.

გაჭანებაც არსად იყო, ვეველგან სიხუმე და ძილი სუფევდა.

გამწარებულმა შევარდენმა ტერუშულის წნელებს დაუწყო ღრღინა, აფრინდებოდა კბილებით ტერუშულში გაკეთებულ კარებს და აწვებოდა მთელი თავისი ტანით. კარი გაიღო, შევიდა ის ბაღში და პირდაპირ დერეფნისაკენ გასწია.

არავის გაუკონია იმისი საცოდავი სვიხვინი. დიდხანს იდგა და უცქერდა ფარდა-ხამოშებულ ფანჯრებს, ცდილობდა კაბეზე ასვლას და ეთველ მხრივ უფლიდა შენობას.

უცხად, თითქოს ვეველაფერი დააფიქრა და დაინახა თავისუფალი ფარდა ადგილი, ზღვა უახისა და მიხდორიო, გასწია წინ ბორძიკით და ბარბატიო, მოჭადლოკობულმა სიერცის თვალუწვდენილობითა.

* * *

გახეხული სრული ძლიერებითა მდეროდა.

ტაღლებივით ადი-დადიოდა მალაღი უახის თავთავები, ხმაურბოდა, რაგარც ზღვა ქვიშიან სახაშიროზე, და ზღვასავით ერთსა და იმავე ჭანგზე ირხეოდა. ჭაერში ტოროღები დანაფრდაბდნენ და ზარის ხმაზე სკალობლებს აწკრიალებდნენ. იონჯის, და უახის სურნელებს უჩინარ ტაღლებად იბნეოდა ჭაერში. ძირს, ზედ დედამიწაზე, ბაღახებში, ვევაილებში და სქელ უახში ათასნაირ არსების მთელი ზღვა მხიარულების ჭიმს ამბობდა. ჩახი, თბილი, მფალურსე სიო ეფინებოდა დედამიწას, შლიდა ვევაილების ფურცლებს, ანაატებდა წყალსა, დასრიალებდა ტირიფების ხორხ ტოტებს შორის, აუენებდა ვევაილების მტვრის ბუქსა, მხიარულად გუგუნებდა ტყეში და სეროთს ჭარმინიას თავის ტბილ საღამურისებურ ხმას უერთებდა.

ათასნაირ ხმაზე გასძახოდა ბუნება სიხარულისა, განცხრომისა და სიცოცხლის დიად და ძლიერ სიმღერასა.

მარტო მიხდვრებიდან-და გაისმოდა მწყობრი ჭანგების დამრდევვი, მწუფელი და გულსაკლავი ხმა ცელეებისა.

შევარდენი აკანკალდა, საშინელმა მწარე ტვიფაღმა გამოარკვია კანრუებისაგან; ბაღანი აებურძგნა და თვალე-

ბზედ ტახჯვის აეთარი ბურუსი გადაეფარა. შიამედ სუნთაქყდა, ლოკაუდა ბაღახსა და იგრილკედ გახურებულ ხესტოებს; წურუფილი ჭკლაუდა, მუბნელი შიში მიერეკებოდა წინ, ცადარჩენის უძლეველი სერველი მიაბუნებოდა.

შხალად ერთად ერთი

უახ-უახი მიდიოდა და ფეხი უკანა რჩებოდა, სიარული უძნელდებოდა და ხამძინარევივით მიამბოვებოდა: ბარძიკობდა ხალარებში, ბაღახი ეხვეოდა ფეხებზე და ძირს ეწეოდა, ბუნქები ეღობებოდნენ გზაში და ნიადგი ენგრეოდა ფეხებ ქვეშ, ხანდის ხან კიდევ მალაღი პური ეფარებოდა თვალებში და უშლიდა შორს ცქერასა.

შევარდენის საწყალი ბრმა სული უფრო და უფრო სქლად ეხვეოდა საშინელებითა და საზარლობით სავსე დამეში.

ვერაფერსა სცნობდა, ვეველაფერისა ეშინოდა, და როგარც ბურუსში გახვეული, ისე მიდიოდა, დაბრმაველები; შიშისაგან გადარეული; აღარაფერი ახსოვდარა.

თვალწინ ბარტყებიანი კაკაბი აუფრინდა. შევარდენი განზე გასტა დამფრთხალი ფინჯლის განწირულ კაკანზე და დაუწყო ცქერა ველებს. დიდი ხანი იუერებოდა კარძემა და პერ ჭებდავდა განძრევას.

გურდლების ფანუნზედაც შიშით სული ელეოდა შევარდენს და უგო-უველოდ გარბოდა თავზრდაცემული.

უორნები ხელ-ხელა დასტრიალებდნენ მიხდვრებს და, როცა უძღურ ცხენს თვალს შეასწრობდნენ, სხდებოდნენ მსხაღზე და დიდხანს ჩხოდნენ უბედურების მომასწავებელ კილოზე.

შევარდენი კანკალებდა და თეორი ხვერდოვანი ტყავი ეგრუნხებოდა.

ბოლოს, როგარც იყო, მიადწია სათიბ მიხდვრებს და მოქანცული დაეცა კედელივით ამართულ იქვე მდგარ უახის ძირში, გაჭიმა ფეხები, მიეკრო თავით მიწას და დაუწყო ცქერა ცის სიერცეს. საცოდავად კენესოდა და შებრალებას თხოულბოდა.

ეორნები ხეებიდან ძირს ხამოფრინდნენ და ბაღახებში ხტუნვა დაიწეს. სულ ახლოს და ახლოს მიიწევდნენ მომაკვდავისაკენ.

უახაც იხრებოდა და ხასცქეროდა შევარდენს უახ-ხას წითელი თვალებით, საშინლად უბრიალებდა გვირილის დამზად თვალებითა

ეორნები სულ ახლოს იუენენ, ნისკარტებს თხუნჯლის ბორცვებზე იღესავდნენ, იფანტებოდნენ და ისევ მიდიოდნენ წინ, უფლიდნენ ეთველ მხრიდან, ხტუნავდნენ საწიწკნავად დამზადებულ კლანჭებზე, ან კიდევ ისეთნაირ ხელი, სისხლისმსმელის ხმით და ისე ახლოს გაუვლიდნენ ხოლმე ფრენით თავზე შევარდენს, რომ

საცოდავი ჭხედავდა მათ საზარელ მრგვალ თვალებს და ხახუვრად გაღებულ მოკაუჭებულ ნისკარტებს.

მაგრამ შევარდენს აღარ შეეძლო გაქცევა. მომაკვდავი უკანასკნელმა სიცხიანმა წუთებმა ბოდვისა და მოხეხვებების მორევში გაახვიეს.

ცხენი ცდილობდა წამოხტომას; თითქოს კისერზე აღმიანის ხელსა კრძნობდა... ავლებდა ეხას და თითქოს ვიღასაც ხელის გულს უფოკავდა... მთელ თავის ტანის ხაწილებს ძაღას ატანდა... ვიღაც ალერსიანად უსვამდა ხელს... შევარდენი მოუთმენლად სტკმდა ფეხს მიწას...

ასე ეგონა, მიდის... მიხდობოდა... უფრებსა სტკვეტს... ძაღლები აუეფებიან... იცის რასაც ჭნიშნავს ეს... ისვრება ადგილიდან... მიჭურჩინავს... იჭიმება სიმივით... ეკვრება მიწას... ვერც დობეები და ვერც თხრილები იკავებენ... ქარს ეჭობრება... წინ მიეშურება უფრო და უფრო დიდის სისწრაფით... გვერდებში დეზები იგრძნო... ივრებაღს მთელ ძაღ-ღონეს... წენარად ხვიხვიხებს... გიჟური ნეტარებით მიჭქრის რაც ძაღი და ღონე შესწევს... მისდევს უკან ძაღლებს, რომლებიც ეჭუა უფრო შორიდან და შორიდან მოისმის... შორიდან მიდის... ოღნავ და აღწევს უურამდე.

ფიზიკური ტკივილი ისეთი ძლიერი იყო, რომ ცხენმა საზარლად დაიხვიხვინა... და წამოიჭრა ფეხზე.

უორნები ჩხავილით მოშორდნენ თავიდან.

შევარდენი უკვე გადარაფერს სცნობდა, აღარათუარი ესმოდა, მხოლოდ თავზარდაცემული-და ხედავდა, რომ ეველათური ქანაობდა, მოძრაობდა, ინკრეოდა... სათაბები სწრაფად და სწრაფად მიიწევდნენ მისკენ... რამდენიმე ხაბიჯით უკან გადახტა, მაგრამ აქედან უანები მოგონადნენ უზარ-მაზარ ტაღლებად, ძირს იწვედა, ხან მადლა ადიოდა და სულ ერთ ხმაურებით ახლოვდებოდა...

შევარდენმა მოჭკურცხლა... ტყე გადაელაბა წინ, უზარ-მაზარი, შავი, საზარელი ტყე, რომელიც შიშივდ, მაგრამ მრისხანედ იხრებოდა... ერთი წამიც და დევები დაუცემიან ზედ და გასტყელტაკენ...

უგუნურებამ შეიბურა შევარდენი, ეცა სათაბებს, საიდანაც აღმიანის ხმები ისმოდა, გაექანა სახლისკენ, მაგრამ ფეხებს უფრო და უფრო ძლივს-ძლივობითა სდგამდა, ჭაბუბში ეფლობოდა, გზაზე კიდევ ღრმა არხები ეღობებოდა და აშინებდა ჟანგაროს ფერი დამშაღი წყალი, რომელშიაც მრავალი ბავუი ფუთფუთებდა და ეიუინებდა ერთ, დადვრემილი ხმითა.

მდინარეც გადაელაბა გზაზე. ძაღამოლეკული დაეცა შევარდენი წყლის ხაზირასა და ეველათური დაავიწვდა.

ბუხებისაც კი აღარ იგვრიებდა. არ შირბოდა, არ

დგებოდა ფეხზე; არ ეხეთქებოდა, ედა თავი და კვხესადა ტკივილისგან. კახკალებდა მთლიანად და იკრუნხებოდა საზიზღარ გამოუაქმელ შიშისგან.

* * *
* * *
* * *

მზე თითქმის ჩასული იყო, რუხი, შიშივ ბინდბუნდი ახლოვდებოდა ტყეების მხრიდან, იფინებოდა ნელნელა, იმალებოდა ბუჩქებში, მოცროცავდა უანებში და ბურუსის სველ, ტლანქ სუდარად ეფარებოდა საძოვარ შინდვრებს.

უკანასკნელი სხივები, მომაკვდავის თვალებით მოუსვენრად ცახცახებდნენ, ავდებოდნენ ბუნების უველათურადებს, ისრადნენ ანარეკლებს ფოთლებზე, ლოკავდნენ წყალსა, იბხოდნენ სავრცეში და ღამისგან დათვლითილები სულსა ლეკდნენ.

ზაფხულის საღამოს საზარელი სიხუმე ვარდებოდა, სიხუმე მოცული საზარელი, ეედწატურილი კვხესათა, სიკვდილის სუნითა, სულშეკვებებულის უვირილითა, ბრძოლითა, ხოცვიითა და სკრთოდ უველათ იმითი, რაც ხშირად ხდება ბუნების შორის.

ბინდ-ბუნდი გამეფდა, ეველათ ხაზები გათანასწორდა, ფერადები შიილია ტლახიან, რუხე, შიშის მომგვრელ სიბხელეში.

საზარელი, თვადუსწრობი ეოველხიარ მაჩვენების სახეები ირეოდა დედამიწაზე.

შევარდენმა მოულოდნელად წამოიწია, მოიკრიბა უკანასკნელად ძაღს კახწირულებით, დაეცა წინა მუხლებზე და დაიწყო გონებადაბნეული თვალების ბრიალი სიბხელეში. იქ, სადღასაც შორს, ბნელ უკუნეთში მოჭქროდა სიკვდილის საშინელი ახრდილი—კამკამა თეთრი ჩონჩხი უზარმაზარი ცხენისა. ჩონჩხი აშკარად მოსხანდა სიბხელეში, ისმოდა მისი ერთ თქარა-თქერი, შემდეგ ერთ წუთას ჭქრებოდა და შერე ისევ ჩნდებოდა, სულ ახლოვდებოდა და ახლოვდებოდა. ჩონჩხის წიბოების შორის ათასობით ფუთფუთებდნენ უორნები, საზარლად ჩხოდნენ და მწვეტოანი ნისკარტებით იმუჭრებოდნენ. შიშველად მოგრძა თავზე კიდევ, სიკვდილს დიდი უორანი ეჭდა, აქეთ-იქით გადად-გადმოდიოდა, აფრთხილებდა შავ ფრთებსა და ძაღზე ჩხადა.

შევარდენი ხვიხვიხებდა, ივრებდა უკანასკნელ ძაღ-ღონეს, კვხესოდა, ღრღინდა მიწას, ეკრებოდა შიშით, გულსკლავად ფრუტუნებდა, ახრდილი კიდევ... სულ ახლოვდებოდა და ახლოვდებოდა.

შორიდან ძაღლის ეველათ მოისმა. თათუნამ შიირბინა თავის შეგობარათან. შევარდენმა ეველათ იცნო თავისი დიდი ხნის ამსასავი.

თათუნა უღაჯადა თაგ-პირსა, უკაწრიდა, ჰუკუდა,
და მერე თითქოს უნდა ხალხს დაუძახოს, გამოაბოდა
მინდორ-მინდორ, ბრუნდებოდა, სოხრიდა მიწას, უმუადა
და შეკვდას ითხოვდა.

შეკარდენა გი გუდადმა კვდა და კვდებოდა.

ბაღახები წუნარად ჩასტკერდნენ და თვალებში,
ხეები უახლოვდებოდნენ და ენობინებოდნენ მჭკრელ
კლანჭებიან ტოტებით, მინდორი საბუდისწეროდ ხმაუ-
რობდა, ფრინველები მიხუშებუდიყენენ. წუადს არ გაჭ-
ქანდა ჩახხახი, ათასი ცოცხალი არსება მიცოცავდა შეკა-
რდენთან, ათასი ხმა და თათი გამოწვდიდიყო მამაკვდა-
ყისაკენ. სახეიმოდ გამზადებული მთელი ცოცხალი ბუ-
ნება სულ-განაბული უტკერდა ვარსკვლავების თვალებთან
ცხენსა, — თქარა-თქური კიდევ უფრო მკაფაოდ ისმო-
და, უფრები უფრო და უფრო სახარლად ჩხადნენ, აჩ-
რდილი უფრო და უფრო ახლოვდებოდა...

ძაღვს შიშით ბაღახი აკბურძენა, სსმინლად დაი-
კვინესა და მართო განწირულებით გუდასკვდავი უმუილი.

ი. სონღულაშვილისა.

**კულტურული საქმიანობა
სოფლად**

III

სოფლის სკოლები.

ყოველ გვარ კულტურულ საქმიანობის საფუ-
ძვლიანობისათვის ხალხში, აუცილებლად საჭიროა,
სულ ცოტა, წერა-კითხვის ცოდნის გავრცელება
მანც. ეს გარემოება, ყველა ცოტად თუ ბევრად,
ხეირიანად მოწყობილ სახელმწიფოში უცილობელ
ჰეშმარიტებად არის აღიარებული და ამიტომაცაა
რომ ამ გვარ სახელმწიფოებში უპირველესი ყურად-
ღება სწორედ ხალხში პირველდაწყებით სწავლასა
აქვს მიქცეული. ეს ითქმის დასავლეთ ევროპის ყვე-
ლა სახელმწიფოზედ, სადაც მომეტებულ შემთხვე-
ვაში პირველ-დაწყებითი სწავლა სავალდებულო გახ-
და კანონითა და ამ საგანზედ იხარჯება დიდი ნა-
წილი ამ სახელმწიფოების ბიუჯეტისა; ამავე გზას
ადგია, სხვათა შორის, ბულგარეთიც; რომლის
ტირნოვოს კონსტიტუციის ძალით, კარგა ხანია
პირველ-დაწყებითი სწავლა ყველასთვის სავალდე-
ბულოა და ეს გარემოება კი, სხვათა შორის, უნდა
ერთ უმთავრეს მიზეზად ჩაითვალოს, ბოლგარეთის
დღევანდელ ძღვეა-მოსილობისა. ამ პირველდაწყე-

ბით სწავლის სავალდებულოდ გახდა და მისი სის-
რულეში მოსაყვანად ბიუჯეტიდან შესაფერ თანხის
გადაღება ყოველ წლივ. აღნიშნულ სახელმწიფოებს
საშვალეებას აძლევს მთელი სოფლები და სწავლებლე-
ბით მოჰყინონ. მაგრამ, ეს სრულრიად საქმარისი არ
იქნებოდა რომ ხალხი ისეთის გულმოდგინებით არ
მოჰკიდებოდა სწავლის საქმეს და ყელა ამ გარემო-
ებასთან ერთად ყურადღება არ მიექციათ სკოლე-
ბის ტიპებისათვის. ეს გარემოებაც არ იქნა უყურა-
ღღებოდ დატოვებული და სწავლა-აღზღის საქმე ევ-
როპის სახელმწიფოების სოფლებში ასეთ ნიადაგზედ
არის დღეს დაყენებული, რომ სავალდებულოც რომ
არ იყვეს სწავლის მიღება, მცხოვრებნი უიმისოდაც
ისწავლიან, რადგან ამ სკოლებში მიღებული სწავლი
არამცთუ მხოლოდ წერა-კითხვას აძლევს არამედ
მათ ხდის ნამდვილ მოქალაქედ და, რაც უფრო სა-
ყურადღებოა, მომეტებულ შემთხვევაში ამასთანავე
აძლევს მოსწავლეს სოფლის პირობებთან შეფერე-
ბულ პრაქტიკულ ხასიათის ცოდნას. მართლაც
და უბრალო პირველ დაწყებით სკოლებშიაც კი,
საცა ჩვენი „ან-ბანი“-ც კი ხეირიანად ვერ ეთვისე-
ბა ბავშვებს, ინგლისში, შვეიცარიაში და პატარა
სახელმწიფოთა შორის ბულგარეთშიც, ასწავლიან
წერა-კითხვის, სამლო წერილის და ანგარიშის გარ-
და, სამშობლო ისტორიას, გეოგრაფიას, სამოქალა-
ქო ისტორიას, კანონმდებლობას, და ყველა ამის
გარდა რამე შესაფერ პრაქტიკულ ხასიათის ცოდ-
ნას, იქნება იგი მეურნეობა, თუ სხვა რამ ხე-
ლობა.

ჩვენში კი სულ სხვას ვხედავთ და ეს იმიტომ
კი არა რომ მართველ წრეებს არ ჰქონდეთ შეგნე-
ბული მნიშვნელობა სწავლა-აღზღისა; პირიქით, შე-
გნებული აქვთ, მაგრამ ამ შეგნებას ყოველთვის
უქვემდებარებენ „სახელმწიფო მოსაზრებას“ და ესაა
უმთავრესი მიზეზი რომ სასკოლო საკითხი ორკო-
ფულ მდგომარეობაშია, როგორ სიმრავლის ისე ში-
ნაარსის მირზვ! დღევანდლამდის, მართალია, ვარსე-
ბდნენ სკოლებს, მაგრამ ისე კანტი-კუნტად რომ
ჯერ კიდევ ამ სამი წლის წინედ ერთი სკოლა სა-
შუალო რიცხვით 10 სოფელზედ თუ მოვიდოდა;
განსაკუთრებით ეს ითქმის ჩვენ ქართულ სოფლებ-
ზედ, რადგანაც რუსეთში სამინისტრო სკოლების
გარდა არსებობენ საერობო სკოლებიც. ამის დასამ-
ტკიცებლად სტატისტიკარი ცნობებიც არ არის სა-
ჭირო ეს სრულიად ცხადია ყველასთვის ვინც კი
თვალ ყურს ადევნებს ჩვენ ცხოვრებას. რაც შეეხე-
ბა ჩვენ სოფლებს ამისათვის კი საქმარისად მიმაჩნია

ის მცირეოდენი ცნობებიც კი, რომელიც მე შევაგროვე სილ. მაზრაში: წინა მხრის და უკანა მხრის რაიონების შემოვლით. შარშან 1911 წ., წინამხარში იყო 20 სკოლა, აქედამ 7 სამინისტრო და ცამეტი სამრევლო, ამ წინამხარში არის 25 სოფელი. სამრევლო სკოლები მომეტებულ წილად არიან იქ, საცა სამინისტროებია, ესე რომ ამ რაიონში სკოლებია მხოლოდ 25 სოფლიდან 12-შია, ამ წინამხარში მცხოვრებთა რაოდენობა უდრის 30.194 სულს ორივე სქესისა, ესე რომ თითო სკოლაზედ მოდის დაახლოვებით 2,509 სული. ეს შედარებით უკეთესი მდგომარეობაა; სულ სხვა სურათს წარმოადგენს უკანა მხარი—20 სოფელსა და 27 ათასი მცხოვრებზედ იყო 1911 წ. მხოლოდ სამინისტრო სკოლა: კაკაბეთისა და ყანდაურისა. ასეთი ადგილები ჩვენ ქვეყანაში, როგორც არის უკანა მხარი შესამჩნევად ბევრია. მას შემდგომ კი, რაც სახელმწიფო სათათბიროში საყოველთაო სწავლის გასაფრცვლებლად შესატყვისი თანხა გადაიდო, ჩვენშიაც სკოლების გავრცელების მხრევე სურათი ცოტად თუ ბევრად იცვლება: გაზეთებს თითქმის ყოველ დღე მოაქვთ ცნობები ახალ-ახალ ადვილს სკოლების გახსნის ნებართვის გამოთხოვნის შესახებ თვით უკანა მხარშიაც კი უკვე ორ სამ ალფას ნება აქვთ დართული სკოლის გახსნაზე; მაგრამ ჯერ-ჯერობით მაინც დიდი იმედი არ უნდა გვქონდეს ამ სკოლებით ყველა ჩვენის სოფლების მოფენისა, რადგანაც სკოლის დასაარსებლად საჭიროა სოფელმან თვით იკისროს შენობის ნახევარი ღირებულება, რაც უდრის არა ნაკლებ 1000 მან და ეს კი ბევრს ათქმევინებს უარს. ეს კიდევ არაფერი, რომ ყველა სოფელშიაც დაარსდეს სკოლა, უნდა დარწმუნებული ვიყვნეთ რომ ამ სახით, რა სახითაც იგი არსდება, ვერაფერს სარგებლობას ვერ მოუტანს ხალხსა და ისიც მალე აუყრის გულსა და შეიძლება შეიღებოთ არც კი მისცენ, მართლაც ამ სკოლებიდან გამოტანილი სწავლა, რომ იტყვიან „არც სულს ეკვრის და არც გულსაო“ სწორედ ისეა. სურვილი, ორი სამი წლის განმავლობაში ქართველი ბავშვები რუსულ ენაზედ მოლაპარაკედ აქციონ, ართმევს საშუალებას ბავშვს არამთუ რაიმე ცოდნა გამოიტანოს, სკოლიდან, ან დაინტერესდეს რითიმე, რომ ბოლოს გაღვიძებულმა თვით შეაფხოს სკოლის დაწაკლისი, არამედ ბავშვი უბრალო წერა-კითხვასაც ვერა სწავლობს საძმობლო ენაზედ; ესაა მიზეზი რომ ჩვენი გლეხი, როცა მას შეეკითხებიან

ხოლმე სკოლის გახსნაზედ (ალსანიშნავია რომ გლეხს მხოლოდ ასეთ მისთვის სასარგებლო საქმის გაკეთების დროს შეეკითხებიან ხოლმე და ნებართვას სთხოვენ, როგორც არის ქვეყნის მიცემის დროს და არა გამორთმეცხონა) ხეცა უარს აცხადებს; თუმცა სკოლის შენობის ნახევარ ხარჯი და სხვა სასკოლო ხარჯიც უძნელებენ საქმეს, მაგრამ ყოველთვის როცა კი გლეხს ებაასები სკოლის საჭიროების შესახებ მის ლაპარაკიდან ნათლად დაინახავთ მის უკმაყოფილებას უმთევრესად სწავლის შედეგებით: ამ ასე, მაგალითად „ჩვენმა ტეტიანთ აბრამამ კი არ ასწავლა შვილს, რომ ეხლა აღარც კი ეკარება ხალხს და დანარჩენი შვილებისაგან სალანძლავი საქმე გაუხადა“ ან კიდევ „ჩვენებით მიტრუამაც გამოიყვანა შვილი ღვდლად, რომ ეხლა მამას აღარც კი კადრულობს“ და ბევრი სხვა ამისთანა; ყველა ეს მოწმობს რამდენად მათ გამოუსადეგრად მიაჩნიათ დღევანდელი სწავლა-აღზდა და ეს ასეც უნდა იყვეს, რადგანაც ჩვენი გლეხი, როგორც ყოველი მისი გარემოებაში მყოფი, ყველაფერს, და მასთან სწავლისა-აღზდასაც, უპირველესად ყოველისა სარგებლობის მხრივ უყურებს; რომ ეს ასეა, ამის დასასაბუთებლად საკმარისია მოვიყვანო იმავე სიღნაღის მაზრაში შეკრებილი ცნობები: აღმოჩნდა რომ თცმცა სკოლაში ყოხელ წლივ აბარებენ არა ნაკლებ 30—40 ყმაწვილისა, ათავენს კი, საშუალო რიცხვით 4—5 ყმაწვილი; ამ გარემოებას ხშირად ხსნიან იმით, რომ ვითომ ბავშვი, განსაკუთრებით ვაჟი, გლეხს, რაკი მოიზდება, სახლში სჭირდება და ამიტომ ერთი ან ორი წლის უკან გამოაჰყავს სკოლიდან შვილი, მაგრამ ეს მოსაზრება ბათილდება როცა გავიხსენებთ ისეთ სკოლებს საცა ან-ბანის გარდა, ასწავლიან—აძლევენ რამე პრაქტიკულ ხასიათის ცოდნას: ხელოსნობას, ჭრა-კერვის და სხვა; სხვათა შორის შემოვლილ სკოლებში არის ერთი ამისთანა, სახელდობრ, ველისციხისა, აქ აღმოჩნდა რომ მოსწავლეთა რიცხვი ერთი ათად მეტია და მომეტებული წილი შვილებს სწავლის დამთავრებამდის სტოვებს; ესევეა სოფელ რუისის სკოლაში (გორის მაზრა) საცა, ეს ორი წელიწადია, ორ-კლასიანად გადაკეთდა და ჭრა-კერვასაც ასწავლიან. უნდა ნახოთ, გასათხოვარი ქალებიც კი მოჰყავთ სკოლაში. ეს ჩამოთვლილი მცირე მაგალითები იმის მაჩვენებელია, თუ რამდენად მნიშვნელობა აქვს პრაქტიკულ ხასიათის სკოლებს; არა ნაკლები მნიშვნელობა, თუ უპირველესი არა, აქვს მასწავლებლის პიროვნებას,

როგორც ბავშვის აღზდაში ისე მშობლების დაინტერესებაში. იქ, საცა მასწავლებელი რიგანია, ეს მის თავისი მოვალეობა და ფხას იჩენს, არა სცდილობს მხოლოდ იმაზედ, რომ დაიმსახუროს ბრძანებელთა მადლობა, არამედ წმინდათ შეასრულო თავისი მოვალეობა და ან-ბანის მშრალად დაზვიანების გარდა, ფიქრობს დაინტერესოს მოსწავლენი წიგნების წაკითხვით, საღამოების მართვით და სხვა, საქმეც უკეთესად არის; ამ გვარ მასწავლებელს მშობლებიც უფრო ნდობით ეკიდებიან და ბავშვებსაც ბოლომდის სტოვებენ; მაგრამ სამწუხაროდ ამ გვარი მასწავლებელი ჩვენში სანთლით საძებნელია: 28 მასწავლებელში, რომელნიც ვინახულე; სულ მცირედი აღმოჩნდა სწამალო სასწავლებელ-დამთავრებული და ესეც უმთავრესად ქალები, და დანარჩენები კი ან სასულიერო ორ-კლასიან სასწავლებლიდან ან კიდევ პროგიმნაზია გათავებულნი იყვნენ და მომეტებულ ამითგანს კი მასწავლებლობისა იმდენივე ესმოდათ რამდენიც მე ჩინური ენისა. და ამიტომ იყო, რომ ზოგიერთ მასწავლებელს გაკვეთილის დროს ბავშვები მიეტოვებინათ და ღვინის მოვაჭრეებს ევაჭრებოდნენ*).

დამეთანხმებით რომ ამ პირობებში, რაც გინდ ძიელ ჰქონდეს შეგნება ცოდნის შეძენის სარგებლობისა, გლესს ვერ დავემდურებით რატომ შვილი სკოლიში არ მოჰყავს და სკოლას პმტივს არ სცემს. ვერც მოვთხოვთ შემდეგში, თუ სკოლის ტიპი არ შეიცვალა; ამისთვის კი საჭიროა, სკოლა შეეფერებოდეს ხალხის ცხოვრებას, აკმაყოფილებდეს მის მოთხოვნილებას; სახელდობრ სკოლა უნდა უფასო იყვეს, სწავლის კურსი არა ნაკლებს წლისა, რომლის განმავლობაში ისწავლებოდეს სასამშობლო ენაზედ წერა-კითხვას, ანგარიშის სამღრთო წერილს გარდა, სამშობლო ისტორია, სამოქალაქო ისტორია, ეცნობოდეს კანონმდებლობას და ამასთანავე აუცილებლად უნდა ეძლევიდეს მოსწავლეს პრაქტიკულ ხასიათის ცოდნა, შესაფერი ჩვენი სოფლისათვის. უწინარეს ყოვლისა, ყურადღება მასწავლებლების შედგენილებას უნდა მიექცეს: გაუკეთესდეს როგორც გონებრივად ისე ნივთიერად; ეს საჭიროა, რომ დღესვე მოხდეს, რათა იგინი ნამდვილი, მასწავლებელი იყვნენ და არა მაწვალბელი, რც კოტაოდნად მაინც დააკმაყოფილონ გლეხის გაღვიძებული სურვილი სწავლისადმი.

* აღმოჩნდა რომ ერთი მასწავლებელი წიდაწინ იკვეთავს გაჭირებულ გლეხთაგან გაცემულ ფულში ღვინოს და შემოდგომაზედ მეტ ფასში ჰყიდის ჩარჩობს.

რადგანაც ჩვენი ქ. შ. წ.-კ. გ. საზ. ბევრად არაფრით განირჩევიან ზემოაღნიშნულ სამინისტრო სკოლებისაგან, ამიტომ საჭიროა ეს საზოგადოება მაინც შეეცადოს და რამდენიმე სასწავლებელი გახსნას, თუნდა იმისთვის შემცირებაც მოუნდეს არსებულ სკოლებისა, ეს მით უმეტეს, რომ ნაკლები რიცხვით, მაგრამ შინაარსით საშაგალითო, უფრო მეტ სარგებლობას მოიტანს, ვიდრე აწ არსებული შედარებით მრავალ-რიცხოვანი სკოლები.

მროველი.

სასოფლო პრესა

ჩვენი სასოფლო გაზეთები: „ხმა კახეთისა“ და „ქართლი“ ხანდახან ფრიად საყურადღებო წერილებსა ჰბეჭდავენ მეურნეობის შესახებ. უკანასკნელ დროს „ხმა კახეთისა“ დაჭინებით ჩივის თავის გაათორებულ შესევას სიღნაღის მაზრაში. თავი მართლაც საშინელი მტერია და მით უფრო საშიში, რომ ძლიერ სწრაფი გამრავლება იცის. ეს ჭირი ძნელად მოისპობა კერძო თაოსნობით და თანხით თუ, ნამეტნავად, დიდ მანძილზეა მოდებული. აქ უფრო საზოგადოებრივი შველაა საჭირო.

ერობა ამ შემთხვევაშიაც უებარ წამალს გამოუნახავდა მაგრამ...

ებლა კი, სამეურნეო საზოგადოება, ქართული და საიმპერატორო, მოვალენი არიან ყურადღება მიაქციონ ამ სენს და მედგარი ომი გამოუცხადონ ფილოქსერაზედ საშინელ მტერს. ებლა, როცა მიწათ-მოქმედების დეპარტამენტი დიდის მოწყალებით უცქერის ყველა სასოფლო-სამეურნეო საქმეს, დაწყობილს საზოგადოებისაგან, მოვალენი ვართ ვისარგებლოთ ამითაც, ჩვენი ენერგია და ძალა არ დავზოგოთ, ჩვენი წვლილი გავილოთ, რომ მთავრობამაც მხარი დაგვიჭიროს. იმედია, ქართული სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოების საბჭო ღირსეულ ყურადღებას მიაქცევს ამ საკითხს.

„ქართლი“ ოცნებობს ქართლის და საქართველოს სილამაზეზედ (№ 60) და სტირის მისი მეურნეობის საცოდავ მდგომარეობაზედ. მართლაც განა სატირელი არ არის, ის ქვეყანა, რომელიც ისე უხვად დაჯილდოებულია ბუნებისაგან ყოველგვარი მცენარით, მადანით, წყლით, მიწის სინოყივრით და სხ. და სხვა., — უნდა ყველაზედ ღარიბი, საცოდავი და

მშვიერი ხალხის პატრონი იყვეს? ჩვენს ქვეყანას, რომ ხეირიანი პატრონი ჰყავდეს, განა სამოთხე სანატრელი და საოცნებო და იქნებოდა? განა რიონი, მტკვარი, ალაზანი არ გარდიქცეოდნენ ედემის მდინარეებად, რომელთა ნაპირები აყვავდებოდნენ ვენახ-ბაღებით, ოქროს ყანებით და სიმდიდრით არ აღივსებოდა ქართველთა ერი.

წავიდა ის დრო, როცა მარტო ომს მოჰქონდა ნადავლიც და აოხრებაც. წავიდა ის დროც, როცა ქართველ ხალხს ზარმაცობა და ლოთუმბაშობა ჰბრალდებოდა. ქართველი ხალხი, გლეხკაცობა და მუშები ყოველთვის შრომის მოყვარენი და ოფლის დამღვრენი იყვნენ, მხოლოდ ასი წლის უსაქმურობით გათახსირებული თავად-აზნაურობა და მათგან გამოსული ინტელიგენცია ჰქმნიდა იმ ლეგენდას, რომ ქართველებს შნო არა გვაქვს, ძალა და უნარი არ შეგვწევს პათიოსანი ორგანიზაციისათვის შრომისა და სისტემატიურად გონების და ხელის განძრევისათვის. ეს ის დრო იყო, როცა სუსტი, ძარღვებ დაჭერილი ინტელიგენცია მარტო სიტყვიერად და მწერლობით სცდილობდა კულტურის შექმნას; თითონ კი მონაწილეობას არ იღებდა მატერიალურ კულტურის და სიმდიდრის შექმნაში, არ შეეძლო და ხალხსაც ამასვე სწამებდა. განა დღეს კი არ არიან ისეთნი, რომელნიც მარტო დასტირიან თავის ბედს და ხალხს ახვევენ თავზედ თავის სასოწარკვეთილებას? მაგრამ აქა-იქ იღვიძებს ინტელიგენციაც, თავის სისხლშიაც გრძნობს შემოქმედების და შრომის სურვილს და შეძლებას.

მაგრამ ვისაც ნამდვილად გული შესტკივა სამშობლოზედ — ის უნდა ეცადოს ხალხს გაუნათოს გზა, ასწავლოს მოხმარება თავისი ძალისა, ასწავლოს თუ როგორ არის საჭირო მუშაობა, რომ შრომის ნაყოფი ტკბილი იყოს და მრავალი.

ამისთვის კი მარტოოდნენ გატაცება არა კმარა მაღალი იდეებით, ან იმისთანა თეორიებით, რომელნიც ვითომ პანაცეად გადაეჭყვევიან ხალხს და ერთის ხელის მოსმით ააყვავებენ სამშობლოს. ქვეყნის აყვავებას სისტემატიური ცოდნა, სისტემატიური, მედგარი მუშაობა სჭირია და ეს მხნე და მუდმივი შრომა მხოლოდ გლეხს შეუძლიან აიტანოს და იქ უნდა მივმართოთ. ჩვენი ძალები, იმას უნდა ვასწავლოთ ორგანიზაცია მუშაობისა, თორემ ინტელიგენტური კოოპერატივებით, ინტელიგენტური მეურნეობით ჩვენ მარტო თავის თავს მოვატყუებთ და საკუთარი ბაღის აყვავებას მთელი ქვეყნის აყვავებად მივიჩნევთ. მარტო გლეხს, მუშის მარჯვენას

შეუძლიან განახორციელოს და სავსებით ამოშრიტოს მეცნიერების ნაცადი საშუალებანი ცხოვრებაში, მარტო ჯანსაღ მეურნეს შეუძლიან მოჰკიდოს ხელი წესიერად მიწის ყოველგვარ შემუშავებას. ამისათვის კი ჩვენი ინტელიგენცია მუშაობს ნათ გამოღეულია და მარტოოდნენ მუშაზედ უნდა დაემყაროს.

აი ამიტომ არის, რომ ჩვენ მარტო ვოცნებობთ და გვსურს, გულმხურვალედ გვსურს ხალხის და სამშობლოს აყვავება... მაგრამ ყველა ოცნებათა რჩება, რადგან ჩვენ ბევრჯელ ჩვენი ხელით გვინდა ავაყვავოთ, როცა ხელის მაგიერ მარტო თეორიული მოსაზრებანი გვაქვს. ეს კი მთელ ხალხს არ უნდა მოვახვიოთ ბრალად. აი, უყურეთ ინტელიგენციის ოცნებას, რომელმაც გორშიაც ამოყო თავი: მშვენიერი, საუცხოვო მიზანი დაუსახავთ და სასოფლო გაზეთები ამ მხრივ ბევრად უკეთესს და ძვირფასს მოვლენას წარმოადგენს, ვიდრე თბილისისა, მაგრამ შეხედეთ იმ კითხვებს, რომლებიც უნდა გადასწვვიტონ ამ თვის 29-ს გორელმა მემამულეებმა და თქვენ მაშინვე მიხვდებით, რომ ეს ოცნებაა:

- 1) შექმნა-დამუშავება განსაკუთრებულ ხილის ბაღებისა და სანერგეებისა.
- 2) სამაგალითო საფუტკრეს დაარსება.
- 3) მეაბრეშუმეობა.
- 4) ფრინველის მოშენება.
- 5) მერძეობა და რძის გასაღება.
- 6) საქონლის მოსაშენებელ სადგურის აგება.
- 7) საცდელ მინდვრების გაშენება.
- 8) დაარსება ქ. გორში სამეურნეო იარაღების საწყობისა და ცნობების მიმცემ კანტორისა.
- 9) სამეურნეო ცოდნათა მაგალითის მაჩვენებელ სადგურის გახსნა.
- 10) ხანგრძლივის ვადით რომელიმე მამულის იჯარით აღება.
- 11) ქართულ სამეურნეო საზოგადოებას მიერ მოწყობა ამ საქმისა გორის ინტელიგენტთა დახმარებით.

და 12) გორის საურთიერთო ბანკში შენახულ სამეურნეო თანხის გამოთხოვა.

ყველა ეს მუხლი ცალ ცალკე განსახორციელებლად, მოითხოვს აუარებელ ფულს, მუშა ხელს და ცოდნას. მათი შეერთება და გაძლოლა მჭიდროდ დაყენებულ და მდიდარ საზოგადოებასაც გაუჭირდებოდა — და გორის მემამულეები არა თუ ვერ შესძლებენ იმის განხორციელებას, ხეირიანად გადაწყვეტასაც კი — ბევრად უკეთესი იქნებოდა და მართლია ცპრაქ

ტიკულ ნიადაგზე იდგებოდა მომავალი (ან იქნება კიდევ წარსული) კრება, რომ ერთერთ საკითხზედ ეზრუნა და ღირსეულ ბოლომდე მიეყვანა. აი თუნდა პირველი მუხლისა, რომელიც შეეგუება, როგორც გარის მაზრის მეურნეობას, აგრეთვე დახმარებას და თანაგრძნობას გამოიწვევდა უკვე არსებულ საზოგადოებისაგან და ხილის ბაღების პატრონებისაგან. და ამ საკითხის გაფართოება ყოველთვის შეუძლიან მომავალ საზოგადოებას (?) თუ ამხანაგობას საკოოპერაციო საწყობით და მალაზიებით გარში და სხვა ქალაქებში, საუკეთესო და იაფი ხილის გასასაღებლად. შემდეგ, მაზრის გაფართოება და თავად საქმისა, აჩვენებდა საზოგადოებას, თუ რა იქნებოდა საჭირო. თორემ ესლავე 12 დიდმნიშვნელოვანი მუხლის „გადაწყვეტა“ და მათი ხელის მოკიდება ქართველური ოცნება იქნებოდა.

ყველა ამასთან ვუსურვებთ დღეგრძელობას ჩვენს სასოფლო გაზეთებს, რომელთაც ჩვენს უკუღმართ ღროს ხალხს უნდა სკოლის მაგიერობა გაუწიონ თითქმის, და, როგორც უფრო მახლობელნი ხალხთან, სოფელთან, ხელმძღვანელად გადაექცნენ ყოველს პრაქტიკულ საქმეში და ცალკე, კერძო მოქმედებანი ერთმნიშნაიან სისტემად შეაერთონ.

სამეურნეო სწავლა-განათლება ბულგარეთში და სერბიაში

ცნობილია, რომ ამ პიტარა ქვეყნების სამეურნეო ცხოვრებამ უკანასკნელ ღროს შესამჩნევად წაიწია წინ და შესანიშნავად იფურჩქნება და ვითარდება. და თუ დღევანდელი საშინელი სისხლის მღვრელი ომიანობა ძალზე არ დაასუსტებს მათ, მაშინ ამ პაწაწუნა სამეფოებს შეეძლებათ სამაგალითოდ მოაწყონ თავისი ცხოვრება.

გარანტიად ამას უდევს გონიერი პოლიტიკა ამ ქვეყნების მთავრობისა, სამეურნეო ცოდნის, განათლების გავრცელება ჩანერგვა ხალხის ფართო წრეებში.

უმთავრესი ყურადღება, როგორც სერბიისა ისე ბულგარეთისა მიქცეულია ახალგაზრდობისაკენ და მართლაც რომ არავითარ საშუალებას და ხარჯს არ ზოგავენ რომ, რაც შეიძლება მეტი ყმაწვილკაცობა დააყენონ ამ გზაზედ.

ხსენებული ქვეყნები, სხვათა შორის, მრავალ ახალგაზრდობას ჰგზავნიან სამეურნეო სწავლის მიღებისათვის საზღვარ გარედ, უმთავრესად საფრანგეთში როცა ახალგაზრდა ყმაწვილი, გაათავებს

ხოლომე დაბალ ან საშუალო სამეურნეო სასწავლებელს სამშობლოში, იგი იგზავნება მთავრობის ხარჯით საზღვარ-გარედ, პრაქტიკულ და მეცნიერულ ცოდნის განსავითარებლად.

მაგრამ, ამ სამეურნეო განათლების პოლიტიკას საფუძვლად სისტემატ უდევს, რომელსაც ორივე მხარე, როგორც მთავრობა, ისე მოსწავლე ახალგაზრდობა სასტიკად იცავს.

მაგალითად, მათ სამეურნეო სპეციალიზაცია საზღვარ გარედ სამი ხარისხისაა. პირველი — დაბალი, არის პრაქტიკული მუშაობა ყმაწვილებისა ფერმებზედ, ფაბრიკებზედ, სამაგალითო ღვინის საწყობებში, ვენახებში და სხვა. ამნაირ მუშაობაზედ ახალგაზრდები იგზავნიან 1—3 წლით და მათ ეძლევა მთავრობისაგან დახმარება 100—150 მანეთამდე თვეში, რომლის (50%) მომავალში, როცა ყმაწვილი კაცი სამშობლოში აღდგოს გაიჩენს, მთავრობა ჯამაგირიდან უქერს.

მეორე ხარისხის განათლებას შეადგენს — საფრანგეთის საშუალო — საპრაქტიკო სკოლის კურსის დამთავრება (2—3 წელიწადი). დახმარებას აქაც მთავრობა უწევს და აძლევს იმდენს, რამდენიც უჭირთ (ე. ი. მხედველობაში იღებენ ცხოვრების პირობებს ამა თუ იმ ქალაქისა, სადაც ყმაწვილი სწავლობს).

მესამეში, ახალგაზრდა ყმაწვილმა უნდა დაამთავროს იმავე საფრანგეთში მთლიანი კურსი უმაღლეს ნაციონალურ სამეურნეო სკოლისა (საფრანგეთში ამგვარი სკოლა მარტო 3-ა). ამ სკოლაში სწავლა გრძელდება 3 წლიამდის. ერთს წელიწადს კურს-დამთავრებული ანდომებს პროფესორთან თანამშრომლობას — როგორც ასისტენტი, ანუ იქაურადს სტაჟიერი.

სხვათა შორის, ამ გაგზავნილ ახალგაზრდობის სწავლა-განათლებას, ბულგარეთის და სერბიის მთავრობა სასტიკ თვალყურს ადევნებს. ამისათვის ის სასწავლებლები ან სამეურნეო დაწესებულებანი, საცა მათი ახალგაზრდობა მუშაობს, დავალებულნი არიან მიაწოდონ მთავრობას წელიწადში 4 ჯერ დაწვრილებითი ანგარიშები ყმაწვილების სწავლა მუშაობისა. დრო გამოშვებით თხოულობენ ამ მოქმედების ფოტოგრაფიულ დასურათებასაც კი!

და ამ მოთხოვნილებას დიდის სიამოვნებით და ყურადღებით ასრულებენ უცხოელი პროფესორები, ფერმერები, ფაბრიკანტები და აწვდიან ყოველ გვარ ცნობებს და ანგარიშებს ბულგარიას და სერბიას.

როცა ნასწავლი ახალგაზრდა აგრონომები სამშობლოში ბრუნდებიან, მათი მთავრობა, უმეტეს შემთხვევაში, ადგილებს უჩენს. ვინც მარტო პრაქტიკული მუშაობა გაიარა, მას იღებენ სახელმწიფო დაწესებულებებში, ფერმებში, კერძო მეშაქვლეები; ვინც საშუალო პრაქტიკული სკოლა გაათავა, — ინიშნება მასწავლებლად სამეურნეო საშუალო სკოლებში. და ვინც უმაღლესი — რაიონის პროფესორად, უფროს სპეციალურ აგრონომად და სხვა. მათი ჯამაგირები სამშობლოში იწყობა 75 მან. და საშუალოდ ადის 100—150 მანეთამდე თვეში.

ასე სისტემატიურად, ხსენებული პაწია ქვეყნები აწყობენ თავის მეურნეობის განვითარებას და უხსნიან კარს თავის ხალხს მომავალ კულტურულ-ეკონომიურ აღორძინებისაკენ.

მათი ამნაირი მოღვაწეობა, კიდევ ერთი მაგალითია ჩვენი ქვეყნისთვისაც რომ, სანამ ქართველობა ამ დარგს სერიოზულ ყურადღებას არ მიაქცევს და არ მიეშველება მას მცოდნე და მუშაკი ხალხით, აგრონომებით, ტექნიკებითა და ინჟინერებით, კოოპერატორებით, მისი ცხოვრება სიღარიბეს და სიბეჩავეს თავს ვერ დააღწევს.

ჩვენი აღორძინებისათვის კი, აუცილებლად საჭიროა ჩვენი ახალგაზრდობაც ამ გზაზე დავაყენოთ.

დ. შ.

ახალი ამბები

ჩვენა გვწერენ, რომ ამ წლის ქრისტიანობისთვის შუა რიცხვებში სიღნაღის მაზრაში მოხდება კახელ მევენახეთა კრება, უმთავრესი განსახილველი საკითხები ამ კრებისა, სხვათა შორის, იქნება: ფილოქსერის შემოსევის წინააღმდეგ ზომების მიღება, ამერიკულ ვაზის სანერგეების გაშენება, წონით გაყიდვა ღვინისა და სხვა საკითხები, რომელნიც საზოგადოებრივ შეხვედრებში კახეთის მევენახეობას და მეღვინეობას.

ახალშენში და გურჯაანში (კახეთი), როგორც გავიგეთ, საკრედიტო ამხანაგობანი აპირებენ ფრიად მნიშვნელოვან საქმის დაწყებას: მომხმარებელ საზოგადოებების დაარსებას, რომლის უმთავრესი მიზანი იქნება შექმნა და ვაყიდვა სხვა და სხვა სამეურნეო იარაღებისა, შაბიამანისა, გოგირდისა და სხვა. ახალშენში 30 წევრი ჩეწერა კიდევ. საწევრო გადასახადი ერთი თუმანია. დამფუძნებელი კრება შესდგა და გაუგზავნა გუბერნატორს დასამტკიცებლად თხოვნა და წესდება. საზოგადოებას ეწოდა სახელად „ნორჩი“.

დღეს სოფ. მცხეთაში 12 საათზედ ბატონი ლ. ცაგარელი მოახდენს დემონსტრაციას მის მიერ გამოგონილ ახალ კონსტრუქციის გუთნისას.

ფასი ევროპის სავაჭრო

ოშიანობისა (შ. შ.).

თუ სამთა კავშირის და სამთა შეთანხმების სახელმწიფოთა შორის გაჩაღდებულმა ომმა, გამო, ჰქონდეს თუ არა სერბიას ნავთსადგური ადრიატიკის ზღვაზედ, ევროპის სახელმწიფონი იძულებულნი იქნებიან დასძრან 20 მილიონი ჯარის-კაცი და 10 მილიონი მათგანი ბრძოლის ველზედ გამოიყვანონ. ეს მობილიზაცია, ოფიციალურის ცნობებით, საზღვაო და ხმელეთის ჯარების ანგარიშით გამოიხატებოდა:

გერმანიაში	3,600,000	კაცი
ინგლისში	1,500,000	"
საფრანგეთში	3,400,000	"
იტალიაში	2,800,000	"
ავსტრო-უნგრეთში	2,600,000	"
რუმინიაში	300,000	"
რუსეთში	7,000,000	"

სულ. 21,200,000 კაცი.

თუ ომი დაიწყო იმ საკითხის გამოისობით, შეუძლიან სერბიას იყოლიოს ფლოტი თუ არა, ევროპას დასჭირდება დღეში გაიღოს **ასიდან ასორმოცდაათ მილიონამდე მანეთი**, იმ ხარჯების დასაფარავად, რომელიც მოუვა დაბა-ქალაქების დაქცევით, ჯარის სანოვაგით და ტყვია-წამლით და სხ. (არ მოგვყავს დაწვრილებითი ანგარიში). ამას უნდა მიუმატოთ წახდენა საომარი სურსათისა, რომელიც დაახლოვებით უდრის ხოლმე ერთ შესამედს და თუ ეს გავყავით 30-ზედ (იმ მოსაზრებით, თუ ევროპის ომიც 30 დღეზედ მეტს არ გასტანს, როგორც ბალკანეთისა), მაშინ ამ სურსათისათვისაც უნდა ვიანგარიშოთ დღეში 9—14 მილიონი.

თუ გაჩაღდა ევროპის ცეცხლი სერბიის ნავთსადგურის საკითხის გარშემო, 14 დღის განმავლობაში იქნება დაჭრილი არა ნაკლებ 500,000 და მოკლული 100,000-სა. ეს, დაახლოვებით ასჯერ მეტი იქნება დურაცოს და ალესიოს მცხოვრებთა რიცხვზედ ერთად...

თუ ეს ომი აინთო სერბიის ნავთსადგურის გამოისობით, უმეტესი ნაწილი ევროპის ფაბრიკებისა იძულებულნი იქნებიან დაიკეტონ, დიდი ნაწილი დამუშავებულ მიწისა გადაიქცევა უდაბნოდ, ვაჭრობა შეჩერდება, ბანკები გაკოტრდებიან.

თუ ეს ომი აინთო იმის გამო, იყოს ალესიო სერბიისა თუ ალბანიის ნავთსადგურად, გავრცელდება ეპი და შიმშილი ლონდონში, ბერლინში და პარიზში, ვენაში და მოსკოვში, მილანში და

რომში, რადგან სანოვავე ნაკლებად შემოვა, სი-
ჯანსაღე იკლებს და ვერ გაუმავრდება სხვა და სხვა
ჯარით შემოტანილ ჭირსა. სულ უკანასკნელი, ოცი
მილიონი ოჯახი დაღვრის ცრემლს და დაგლახაკდე-
ბა და გაივლის ნახევარ საუკუნე, ვიდრე დასცხრება
შუღლი და მტრობა და ყველაფერი დონეზედ და-
დგება.

Charles Richey

ზნაფესიანი ზარიზის უნივერსიტეტის.

თავმჯდომარე მშვიდობაანობის საზოგადოების
საფრანგეთში.

ჩვენი თეატრები

სახალხო სახლის დარბაზში, 21-ს გიორგობის-
თვეს საღამოზე, მე განვიცადე არა ჩვეულებრივი
სიამოვნება, სიამოვნება წმინდა მხატვრულ შემოქ-
მედებისა, სიამოვნება, რომელსაც განიცდის ხოლმე
მაყურებელი იმ თეატრში, რომლის სცენაზედაც
ყოველივე არტისტი სკოცხლობს და არა მარტო-
ოდენ მოქმედებს; სკოცხლობს მაღალისა და სპე-
ტაკის მიზნით ამოძრავებული.

ყველა მათგანსა სურდა ხალხშინ ერთად მიე-
ლო მონაწილეობა ხალხის საყვარელ და ნიჭიერ შვი-
ლის დღესასწაულში... და ეს საკმარისი იყო, რომ
არც ერთს მათგანს არ დაეხოვა არც ნიჭი და არც
მეცადინეობა და თავის გულწრფელ სიხარულით,
ზუბალაშვილის სახლში გამართული საღამო ხალ-
ხის ნამდვილ სადღესასწაულო საღამოდ გადაექ-
ცია.

საერთოდ, სამივე პიესის ნაწყვეტს, „მსხვერპ-
ლსა“, „ტაინი სონეტნიკის სიზმარსა“, და „ხანუმა-
საც“ შესამჩნევლად ეტყობოდა აგრედვე მუყაით და
ნიჭიერ რეჟისორის ხელი.

იშვიათის გემოვნებით და უნარით იყო მოწ-
ყობილი „მსხვერპლის“ პირველი მოქმედების სცენა,
რომელიც წარმოადგენს დუქანსა და სასოფლო სა-
მმართველოს წინ სოფლელობა ყრილობის აღივს.

ვ. გამყრელიძის და ნ. გოციბოძის ნიჭიერ და
დაკვირვებულ თამაშს გარდა, არა ერთ დამსწრე
პირის ყურადღება მიიქცია აგრედვე მასიურმა სცე-
ნამ (მსხვერპლში), რომელსაც ეტყობოდა იმავე
რეჟისორის უნარიანი და დაუღალავი ხელი.

მკათიოდ და ხელოვნურის გადაუმეტებლობით
დაგვიხატა ბენეფიციანტმა „ნერვებ აშლილ“ ტაინი
სოფეტნიკის ტიპი.

მხიარულად და ცოცხლად ჩაიარა აგრედვე
უკანასკნელმა წარმოდგენამ, „ხანუმამ“. დაუსრუ-
ლებელი სიცილი და ტაშის ცემა გამოიწვია, რო-
გორც თვით ბენეფიციანტის, ისე ე. ჩურქეზიშვი-
ლის მოხდენილმა თამაშმა.

წარმოდგენას ბლომად დაესწრო საზოგადოება
და ბევრი საჩუქრებითაც დააჯილდოვა საყვარელი
არტისტი ქართული სცენისა.

ქართული თეატრი.

საინტერესო იყო ბენეფიციის გაცემის, იმდენად უფ-
რული და უშიშა—ბენეფიციის ქ-ნ ჭაფხუაშვილისა. არ ვი-
ცი, რატომ მისკდია თქვამდ ასეთი მასუხისმგებელი
წოდების თამაში, როგორც არის წოდებული ბენეფიციის, ქ-ნ
ჭაფხუაშვილის, რომლის ნიჭი უფრო კომიკურია.
მარდაშვილ შესაძლებელი იყო ბენეფიციის მდგომარეობა,
რომლის რთული ფსიხოლოგია ჭაფხუაშვილის თამაშში
უბრალო ჯამბაკად გადაიქცა. ბენეფიციის, სხვა არა იყოს
არა, თითქმის ლამაზიც უნდა იყოს და... მაგრამ სხეულებ
არ ჩამოიხრებ ბენეფიციის და „დალატა“, რომელიც ისე
ბლომად იზიდავს ხოლმე ხალხს, სრულიად გააფრთხილ-
არც კ. მუსიკა, არც ვ. გუგია გუნებახად არა თამაშობ-
დნენ. გაანუ ხამ 16-ს მაგიერ ოცდათექვსმეტის წლის
იყო, სახე-დანაოჭებული და „ტქრიალა“ როგორც...
ქს. ცუდი იყო, ცუდი. საზოგადოება, ისეთი შთაბეჭდი-
ლება გამოიტანა უკვლამ, თითქმის განკუთვნილად უფ-
ლა წოდება და სწავლინ თავის თავსა. ცდა ბედის მთ-
ხანუკრე კი არა. უბედობის სრული პატრონი გამაყიდა.
გაიანუ და მთარბუკი უარეს ტრაგიკულ მომენტს,
როცა ირაკლის შემოიტანენ შეკვარსა, იცინოდნენ. და
არც შეიძლება არ უცინაო, ისე უშიშოდ იქცეოდა
ჭაფხუაშვილი, რომელიც „პაროქსას“ გვაგანებდა. თვით
უფკუდაყვის შეგნებული შეუიკაძვილიც კი უხერხულად
გრძობდა თავსა და უადგილო ადგილას იყო მისი სო-
ფიტიზმობა. აღმოსავლეთური ფატალიზმისა მას არა ეტ-
ხა არა.

სხეულებ... ფერი ფერსაო, რომ იტყვიან, ისეთები
იყვნენ. არა უჭირდარა ქ-ნ ქიქობეს—ისხარს. ქ-ნ გოგო-
ლაშვილს კი, რომელსაც თითქმის დუთიური ჩამურწყალი
უდვივის ნიჭისა, ამ დღეს მეტად მოუხედავი იყო. კახ-
ტა, უმანკო, სრიალა ახარას მაგიერ, სცენაზედ დაბო-
ბდავდა თავისი ჩახუდის კაბით და გაჩიურმაღვარ-მაი-
ჭით თათრის გემბიან.

საწყადა სუბმთაშვილი, მთიფიქრებდა განა, რომ
ბენეფიციის ასე აწამიუნდნენ. ან რად გასტირდა ჭაფხუაშვილს
ასეთი ბენეფიციის, საცა აფიცდაფერი თაიგულის მეტი
არაფერი ამტკიცებდა ბენეფიციის. მაგრამ ესეც ქართული
ჩვეულებაა: თუ ერთ რამდამე ნიჭი გამოვიჩინეთ, ასე
გვგონიან უკვლადურში დახელოვნებული ვართ. ან იქნება
სატყუა ტრაგედია ბენეფიციისად ესმით: „ტრადის ვი-
დეო“, ე. ი. თხის სიმდეგრა?

ხუამაბასას იყო ბენეფიციის ნიჭიერ მსახიობ ე. ჩურ-
ქეზიშვილისა. გვიკვირს რად ამოურჩევა „ჩვენს ღიზას“
ასეთი უნიჭო, უზნო და უფერული პიესა? გვიკვირს,
დრამატული საზოგადოების რად დაღვას ხალხს ასეთის
საღადავი საბდაჯნებთა?

რედაქტორ-გამომცემელი
რ. გაბაშვილი.

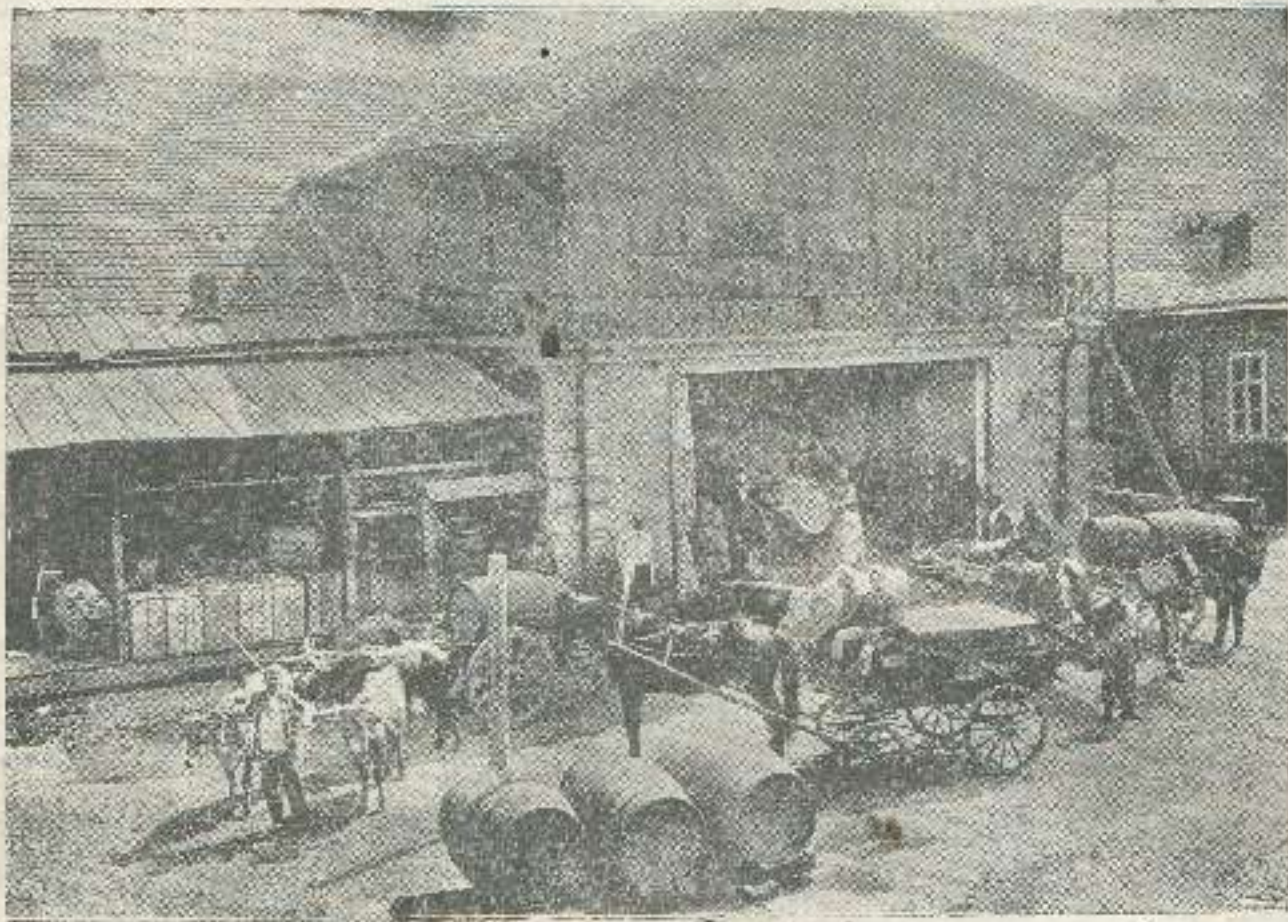

მ ი თ ხ ო ვ ე თ ყ ვ ე ლ გ ა ნ

კოოპერატიული ღვინო

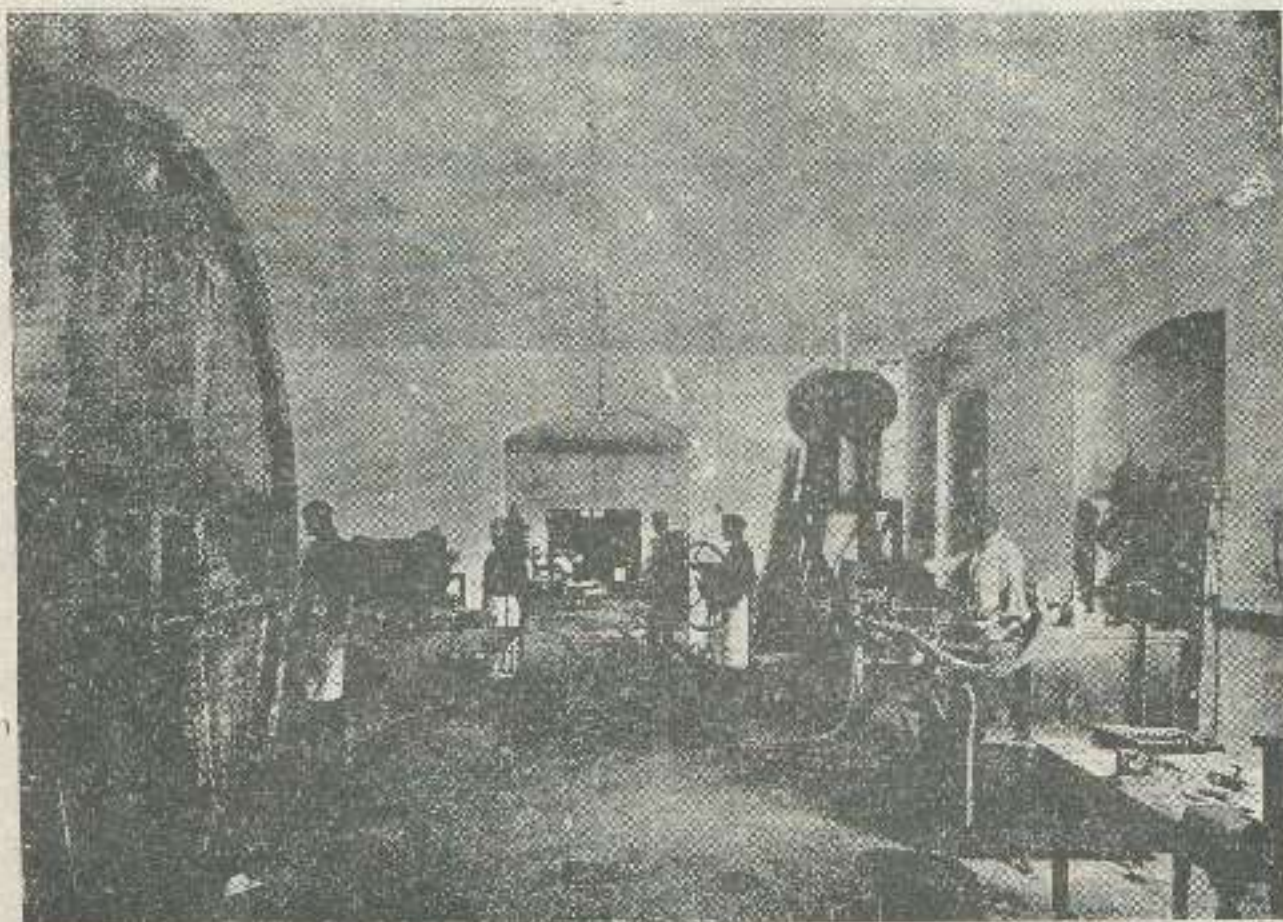
საზოგადოება „კახეთი“-სა

ეზო საზოგადოება „კახეთისა“: ღვინის მოტანა და გატანა

საზოგადოებას 15 წლის განმავლობაში გაუყიდა 1,000,000 ვედრო ღვინო 3,000,000 მან.

საზოგადოებას აქვს განყოფილებანი: ბაქოში, ასხაბადში, ტაშკენტში, ბათომში, მოსკოვში, არმავირში, ლექსანდროპოლში, ეკატერინოდარში.

სარდაფი „კახეთისა“: ღვინის გადაღებ-გადმოღება

საზოგადოების ადრესი: თბილისი, გოგოლის ქუჩა, საზოგადოება „კახეთი“

მევენახეთა საზოგადოება „კახეთი“ დაარსებულია 1894 წელს. საზოგადოებაში არის 164 წევრი. „კახეთის“ საზოგადოების წევრებს აქვთ 688¹/₂ ღვინო ვენახი, საიდანაც უზიდავენ საზოგადოებას ნამდვილ კახურ ღვინოს!

კალა ერთობაშია

კახელებო! ჩვენერთ საზოგადოების წევრებად და ამით დაიხსენით თქვენი სარჩო-საბადებელი სირაჯ-ჩარჩების ცარცვისაგან და მასთან ერთად შეუწყეთ ხელი ღვინით და საქმეში მონაწილეობით. ყოველ კახელისთვის ფრიად სასარგებლო „საზოგადოების“ გაფართოება— გაძლიერება, მისი წევრების გაძლიერების და გამდიდრების მომასწავებელია.

უპანახველ დროს საზოგადოების საქმეები მოწესრიგებული და მკვიდრად დაქვენებულია.

მოითხოვეთ საზოგადოების წესდება.

ქ. გორში გამოდის ყოველდღიური სალიტერატურო, საეპრო-სამეურნო სასოფლო გაზეთი

სამეცნიერო-პედაგოგიური და სალიტერატურო ჟურნალი

„ქართლი“

ყოველ კვირეული სურათებიანი დამატებით

დამატებით

წლიურად ეღირება	5 მ.
ნახევარი წლით	2 მ. 60 კ.
სამი თვით	1 მ. 50 კ.
ერთი თვით	45 კ.

უდამატებოდ

წლიურად ეღირება	4 მან.
ნახევარი წლით	2 მ. 30 კ.
სამი თვით	1 მ. 20 კ.
ერთი თვით	55 კ.

ცალკე ნომერი დამატებით ყველგან 5 კაპ. უდამატებოდ 3 კაპ.

განცხადების ფასი: პირველ გვერდზე პეტრიტრიქონი ორი შაური, უკანასკნელზე — ერთი შაური. სამგლოვიარო ვანცხადების ერთხელ დაბეჭდვა ორი მანეთი.

შენიშვნა: ა) გორში სტამბის მოწყობლობის გამო პირველ ხანებში გაზეთი „ქართლი“ გამოვა კვირაში სამჯერ ბატარა ზომისა და უდამატებოდ. შემოდგომიდან კი გაზეთი უფრო სრული, მოზრდილი და ყოველდღიური იქნება.

რედაქტორ-გამომცემელი ი. ეკალაძე-ცინცაძე. მისამართი: ქ. გორი, რედაქცია „ქართლი“ ი. ცინცაძეს. ფული და მასალები მხოლოდ ამ მისამართით უნდა გამოიგზავნოს.

„განათლება“

1912 წლის იანვრიდან ჟურნალი „განათლება“ გამოდის ყოველ თვის შუა რიცხვებში, გარდა ჩაუხულის ორი თვისა. ჟურნალის მიზანია ხელი შეუწყოს სწავლა-განათლების საქმეს ჩვენებურს სკოლებში და ოჯახებში.

ჟურნალი გამოდის დასურათებულა, ჟურნალში მონაწილეობას იღებენ ჩვენს საუკეთესო მეცნიერები, მწერლები, პედაგოგები და პოეტები.

ხელის მომწერთათვის წლიურად ღირს სამი მანეთი და ათი შაური (3 მან. 50 კ.), ნახევარი წლით ორი მანეთი (2 მან.); საზღვარ გარედ ჟურნალი ეღირება 2 მანეთი.

რედაქცია სთხოვს ხელის მომწერლებს დროზე დაიკვეთონ ჟურნალი.

ხელის მოწერა მიიღება თბილისში „ქ.-მ. წერაკიძის გამაგრებულ საზოგადოების“ შიშის ძალაზიაში ივანე ავალიშვილთან და „ნაკადულის“ რედაქციაში. ქუთაისში წავნებისა და გაზეთების კანტორა „იმერეთი“, ისიდორე კვიციანიძესთან, ბათუმში წიგნის მაღაზია „განთიადი“. ამ ორ ადგილს იყიდება ცალკე ნომრებიც.

1912 წლის იანვრიდან ჟურნალი ნასიად არავის გაუგზავნება.

მისამართი: Тифлисть Дворянская Грузинская Гимназия Л. Г. Бецвадзе.

რედაქტორ-გამომცემელი ლ. გ. ბოცვაძე.

მიიღება ხელის მოწერა 1913 წ.

ნახატებიან საყმაწვილო ჟურნალ

„ნაკადულის“

წელიწადი მეცხრე

ჟურნალი გამოვა ჩვეულებრივ პროგრამით, საგანგებოდ არჩეულ სარედაქციო კომისიის ხელმძღვანელობით.

ორი გამოცემა:

მთლიან წლიურად 24 წიგნი
მთლიან წლიურად 12 წიგნი

ეღირება წლიურად 5 მან., ნახევარ წლით 3 მან., ცალ-ცალკე თვითო გამოცემა 3 მან., საზღვარ გარედ 7 მ.

წლიური ხელის მომწერნი მიიღებენ საჩუქარს. ხელის მოწერა მიიღება თბილისში „ნაკადულის“

რედაქციაში, გოლოვინის პროსპექტი, 8 და წ. ა. სახ. მაღაზიაში, ქუთაისში — ისიდორე კვიციანიძესთან, თ. კანდელაკთან და მარიამ ყაუხჩიშვილთან, სამტრედიისში — ივანე გლიდკოვთან, ფოთში — თეოფილე კანდელაკთან, ბათუმში — კნ. სოფიო ნაკაშიძესთან და ტრაფიმ ინასარიძესთან, დ. სონში — ეკატერინე ვახილის ასულ ბახტაძესთან, ოზურგეთში — ლეო იმნაძესთან, თელავში — ვანო პაატაშვილთან, ახალციხეში — კონსტანტინე გვარამაძესთან, ბაქოში — ვასილ ახვლედიანთან და ივანე ელიაშვილთან, გორში — ნინო ლომაურთან და კნ. ჯაფარიშვილთან, სოხუმში — კნ. მარიამ ანჩაბაძესთან, ჭიანჭყაძისში — ივანე გომეზოურთან, ჯანჯაში — ბ. ამბოქიძესთან, ერევანში — ვ. ოდიშერიასთან, ყარსში — ფერშალ ვანო საათაშვილთან და როსტოვში — კლიმიაშვილთან.

რედაქტორი: ნინო ნაკაშიძე.

გამომცემელი თავ. პავლე ივანეს ძე თუმანიშვილი.